

Acésta fóia ese cate 3 cóle pe luna si costa 2 fiorini v. a. pentru membrii asociatiunei, éra pentru nemembrii 3 fr. Pentru strainatate 10 franci cu porto postei.

TRANSILVANI'A.

Fóia Asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu.

Abonamentul se face numai pe cate 1 anu intregu. Se abonéza la Comitétulu asociatiunei in Sibiu, séu prin posta séu prin domnii colectorii.

Nr. 15.

Brasiovu 1. Augustu 1870.

Anulu III.

Fragmente din istori'a lui Ioanu Bethlen.

(Continuare).

Anulu 1666 se incepe totu cu neplaceri. Tabulariulu lui Christoforu Pascu adeca veni in Ianuariu cu epistola dela Constantinopole, in care Pascu arata principelui cu multa dorere sufletésca, cà in adeveru neci Lesski, neci Rainger n'au facutu nimicu in favórea Transilvaniei, cà ambii purcesera la Vien'a pe aci incolo, cà inse elu mai nainte de manecarea loru totu mai intrebà inca odata pe Rainger in scrisu, déca ei au midiuocitu ceva sí pentru Transilvani'a la Pórta. Rainger ii raspunde lui Pascu in vorbe dulci, cà dieu ei nu au potutu face nimicu in caus'a Transilvaniei, pentrucà sultanulu si marele veziru era focu de maniosi pe ardeleni, in càtu neci nu voiá se audia de tiér'a loru, éra acésta numai pentrucà nu li se administrase tributulu; in fine dn. Rainger consolà pe Pascu alu nostru cu o secatura de orologiu, pe care ilu trimise cá contra-presentu pentru miásiór'a de galbini, éra Pascu a fostu naivu si simplu destulu, pentrucà se accepte acelu nimicu.

La loculu acesta cancelariulu Ioanu Bethlen indignatu de portarea perfida a nemtiloru striga dícèndu: „Te insieli mei Simióne, déca tu credi cà toti transilvanii sunt orbi*!“ Bethlen adeca crede tare si virtosu, cà asta-data dependea numai dela nemti, pentrucà conditiunile pazei se ésa càtu se póte mai favorabili pentru Transilvani'a, cà inse nemtii nu au voitu se faca acésta, ci cà scopulu loru a fostu, cà se aduca si se lase pe Transilvani'a in pericolulu estremu, in starea cea mai desperata, impilatí, strimtorati si bajocurití de turci.

In Februariu 1666 se tienù éراسi dieta la Fagarasiu, in care se pertractà din nou cestiunea tributulu turcescu, in càtu adeca se cautá unu metodu mai usioru de a'lu scóte in viitoriu dela tiéra. Cu acea ocaziune se spuse totu-odata pe fatia, cà ambasadorii imperatului Romaniloru n'au facutu nimicu pe lume in favórea Transilvaniei.

In tempulu dietei morí una fetitia mica a principelui Mich. Apafi si fu astrucata in biserica reformata din Fagarasiu.

La diet'a acésta inse s'a intemplat unu lucru, care trebuie se ficseze mai deaprópe luarea-amente a

istoricului transilvanu. Anu vediatu mai susu, cà canoniculu si apoi prepositulu de Demes, anume M. Kászoni, secuuiu de nationalitate, avea rol'a data lui dela iesuitii din Vien'a, cà se 'si desvólte activitatea sa intre Casovi'a, cà resiedenti'a de atunci a Ungariei nemtiesci, (cà Bud'a era resiedenti'a Ungariei turcesci) si intre Satumare, éra din acestu punctu se lucre spre Transilvani'a. Scimu totu-odata, cà acelu popa Kászoni midiulocea intre plenipotentele Rhottal, generariulu Copp sí intre Mich. Teleki, acesta cá delegatu din Transilvani'a. Asta-data, adeca dupa inchiatierea pazei turco-nemtiesci, Kászoni vene in Transilvani'a cá trimisu inadinsu din partea imperatului Leopoldu I. sí se infatiosiéza la principele M. Apafi cu una adresa de dato 10. Februariu 1666, in care dupace premitte multime mare de frase góle dupa datin'a tempului de atunci, in fine ajunge abia la cestiunea de care'lu dorea, adeca la starea cea asuprita a religiunei romano-catolice din Transilvani'a sí asia cere cá: religiunea rom. catolica se fia restaurata pe deplinu in drepturile, privilegiale si scutintiele sale; vicariulu si protopopii r. catolici se fia tractati cá si ministrii eclesiastici ai celorualte trei confesiuni privilegiate, neci se mai fia suferite bajocurile, violentiele, impilarile sí asuprelile, care se comitu sí asupra clerului catolicu, ci se fia lasatu a vietui in buna pace sí in liniste; principele se binevoiésca a propune caus'a catoliciloru la diet'a, care tocma se afla conchiamata sí se 'si puna tóta silinti'a; cá acésta cauza se fia complanata dupa dorintia; in fine Kászoni mai pretende totu in numele imperatului, cà dupace preotii catolici dela Clusiu-Monasteriu au suferitu fórte multu prin turburarile trecute, si dupace inca totu nu era siguri de incursiunile turciloru dela Oradea, éra parochi'a le este ruinata, principele se midiulocésca, cá beseric'a din cetatea-vechia in Clusiu se se dea catoliciloru impreuna cu tóte apertinentiele sale, pentrucà se le restaure si se se asiedie acolo.

Acésta missiune a lui Kászoni incurcà pe maioritetea dietei, adeca pe membrii calvini, luterani si unitariani cu atátu mai multu, cu càtu ei scia, cà membrii r. catolici numai cu trei díle mai inainte isi formulara prétensiunile loru càtra dieta, prin urmare cà intre catolicii transilvani sí intre curtea Vienei se intretienea corespondentia secreta. Preste acésta Kászoni in adres'a din 10. Februariu dísesse curatu, cà imperatulu astépta, cà pentru binele ce a facutu (?) elu ardeleniloru prin pazea din urma, acestia inca se

*) O mi Simon falleris, si Transilvanos omnes coecos autumas! Pag. 268.

se arate pentru totu-deauna și intru toate multiamitori catra elu. Ci precumu bine scimu din cele comunicate pana aci dupa Ioanu Bethlen, neci Mich. Apafi, neci vreunu altu ardelenu nu vedea și nu cunoscea neci-unu bine in acea pace, ci numai relele cele mai mari câte avea se urmeze. De alta parte densii nu aru fi voitu se vateme neci pe imperatulu Leopoldu. Cu toate acestea diet'a și principele trebuia se dea unu respunsu canonicului Kászoni, care venise in numele imperatului. Asia dupa deliberatione matora i se dete unu respunsu inca și mai lungu decât fusese adres'a lui, in care afli acestu simbure: Se traiesca la multi ani Maiestatea sa imperatulu. Scimu și foarte multiamimu, că Maiest. sa ne promisese prin consiliariulu nostru Dionisiu Bánffy de Losontiu, că va porunci comitelui Lesski la Constanti-nopole, că se tracteze afacerile Transilvaniei la Pórt'a otomana. Afla inse reverenti'a ta parinte, că neci comitele Lesski, neci dn. Simionu Rainger n'au vorbitu la Pórt'a otomana neci unu cuventielu leganatu in favórea Transilvaniei, ceea ce se adeveresce limpede și invederatu din epistol'a delegatului transilvanu Christoforu Pascu. Ambasadorii imperatului au dísu, că n'au potutu face nimicu in favórea Transilvaniei, numai din cauza că nu se platise tributulu turcescu. Inse nu este asia. Tributulu cerutu de Pórt'a in marimea lui de acuma lovesce in toate drepturile vechi ale Transilvaniei. Apoi la cestiunea pusa asia, ambasadorii imperatesci potea se vorbésca prea bine; densii inse n'au voitu, éra prin acésta portare a loru au datu turciloru curagiu, că se amerrintie delegatului nostru cu mórte, tieriei cu ruina totala; au degradatu și auctoritatea imperatului, care le poruncise că se tracteze in caus'a Transilvaniei. Dn. Rainger isi bate jocu de noi, promitendu că va lucra in favórea acestei tieri prin un'a atrei'a persóna. Cu totulu altele, de un'a suta ori mai multe (centuplo plura) ni s'au promisú noue la curtea imperatésca; din toate acelea promisiuni inse nu s'au alesu nimicu pe lume. Ne vene se plangemu cu lacrime, candu vedemu, că turcii au ocupatu câteva comitate de ale Transilvaniei, că ei totu mai tienu Oradea și de acolo devasta pana pe la Clusiu, că Athname (diploma turcésca) despre securitatea Transilvaniei pe viitoriu nu ni s'a midiolocitu, că in cele treisprediece comitate ale Ungariei, care se afla sub suveranitatea imperatului, protestantii sunt maltratati, tiraniti si despoliati de bisericile si averile loru intocma că și mai inainte, in mani'a tuturoru promisiuniloru imperatului. La toate acestea se adaogemu, că Georgie Kókényesdi, acelu talchariu cumplitu, care nu scimu din a cui porunca irupsesse in Transilvani'a, comitendu crime cumplite, omoruri, violentia de femei, apoi manandu și vite cu ciurdele, in mani'a repetíteloru nóstre reclamatiuni nu e trasu la neci o respundere. Mai in scurtu, din toate promisiunile serbatoresci, câte s'au facutu lui Dionisiu Bánffy in Vien'a, nu s'a implinitu neci unica.

In câtu pentru bun'a intielegere a staturiloru tieriei, care ni se recomandá de catra imperatulu, multiamimu prea multu pentru consiliulu bunu; noi inse scimu asia, că toate religiunile recepte au fostu tractate și pana acumu intocma dupa constitutiunile și legile tieriei, prin urmare și r. catolicii; éra in acestu punctu ne provocamu de adreptulu la testimoniulu membriloru romano-catolici, carii se afla de fatia și in midioloculu nostru. Ori candu catolicii asupriti fiindu, au recursu la ajutoriulu potestatei civile, totu-deauna li s'a datu și au fostu aparati in drepturile loru, se intielege inse, că numai intre marginile constitutiunei și neci-odata afara din acelea*). Bescic'a din cetatea-vechia dela Clusiu nu li se póte da, pentrucá aceea este mai de multu in possessiunea reformatiloru, dela carii potestatea politica nu o póte lua fara voi'a loru cu forti'a etc.

Se intielege și nespusu, că Kászoni se reintórse foarte neindestulatu cu acésta resolutiune primita din Transilvania.

Dela pag. 285 pana la 290 Ioanu Bethlen descrie inversiunát'a cërta a lui Georgie Kapi, a lui Stefanu Kun și Nicolae Zollyomi, fiulu lui Davidu Zollyomi, care adusesse pe Georgie Rákoczi I. la tronu, apoi inse perise in captivitate, escata din caus'a functiunei de comite supremu iu comitatulu romanescu alu Unedórei. Noi lasamu acestu episodul istoricu in grija poetiloru, carii póte fi că 'i aru afla locu in vreuna drama; pecatu numai, că Ioanu Bethlen nu aratá pe nume și femeile și ficele aceloru trei concurenti, din caus'a carora cért'a in dieta tiendu trei díle.

Pe tempulu acestei diete din Fagarasiu se facura betfi de sparietu, in câtu tocma și Apafi, care de altumentrea tienea la pachara cá nimeni altulu, cadidú din caus'a atátoru escese la unu morbu greu.

Dupace se desfacú diet'a și atátu membrii ei, câtu și consiliarii principelui se dusera pe la mosiile loru, éca vene dela Suha-pasi'a din Buda unu agentu alu lui, unu turcu foarte nerusinat, la principele Mich. Apafi in Fagarasiu cu duoe epistole, in care pasi'a voiá se traga la cea mai strinsa respundere atátu pe principe, câtu si pe dieta, pentrucá au trimisu asia

*) Calvinianii și preste totu protestantii de toate trei confessiunile din Transilvani'a nu voru potea nega neci-odata, că ei cá unii carii totudeauna era in majoritate, in dieta și in consiliu, au asupritu chiaru prin legislatiune pe rom. catolici; acolo sunt mai multe legi, care marturisescu despre acésta. De alta parte inse este totu asia adevératu, că in aceleasi tempuri, adeca in periodu mai bine de 150 de ani, mai virtosu inse sub domni'a lui Ferdinandu II. et Leopoldu I. ori-unde catolicii au apucatu pe deasupra, a fostu vai și amaru de toti locuitorii, câtú se tienea de alte confessiuni; focu, sabia, torture satanice, confiscari de tota averea și de bisericile preste totu au fostu la ordinea dílei; éra mai de aprópe in Ungari'a nemtiésca acatolicii au fostu tiraniti totu cu acea crudime si barbaria, cu care 'i esterminá inquisitiunea din Spani'a. Vali de sange au cursu in acelea tempuri din caus'a confessiuniloru. De aici apoi provení in Transilvani'a cerbicós'a resistentia in contra catoliciloru, pentrucá se nu mai póta apuca pe deasupra altora, spre a'i tirani in modulu celu mai barbaru.

tardiu tributulu la Pórta. Pre langa principele morbosu petreca in acelea díle numai Stefanu Nalátzi, (romanu-calvinitu), Mateiu Balog, ambii vicemarsiali ai curtei sí Georgie Gilani, care tienea de soçia pe sor'a dómnei Anei Bornemissa, soçiei lui Apafi. Se conchiama iute sí càtiva consiliari sí se dà vezirului din Bud'a respunsu in scrisu, cà Transilvani'a e supusa numai Pórtei otomane, éra nu pasiei din Bud'a, cá se trebuésca a'i da lui sama de faptele sale. La acestea agentulu turcescu aratanduse fórte neindestulatu cu respunsulu, incepe se faca larma mare, arunca scrisórea de pamentu, amerintia cu perire sí injura spurcatu, pàna candu ardelenii se vediura constrinsi a'lu prinde sí a'lu scóte cu forti'a din tíera. Intr'aceea dete Ddiu, cà sultanulu trimise aceluí Suhasi'a din Buda sfór'a de metase, cu care sí fu sugrumatu, sí asia strengariulu trimisu de elu pe capulu ardeleniloru inca se facù nevediatu.

In Maiu 1666 vení alta scire dela Christea Pascu, dupa care densulu de sí morbosu, se determinà a mai cere inca una audientia la marele veziru tocma sí cu periculu de a'si perde viétia; tiranulu inse totu ilu primi in audientia spre mirarea toturoru, carii scia, cà m. veziru era turbatu asupra Transilvaniei. Pascu 'i vorbí cu atàta curagiu, in càtu insufflà turcului respectu sí se pomeni, cá in locu se'i faca vreunu reu, ordinà langa elu sí unu delegatu turcescu, ii dete una scrisóre a sultanului catra principele sí càteva caftane (vestimente orientali de onóre) cá semne de clementia imperatésca; éra despre renumerarea unei parti din tributulu sí despre restituirea tienuturiloru ocupate dela Transilvani'a prin turcii din fortaretiele Ieneu sí Oradea neci vorba. S'a trimisu ce e dreptu, Transilvaniei unu registru turcescu, adeca consemnatiunea sateloru, despre care se presupunea cà au se platésca contributiunile la turcii din numitele duóe fortaretie, acelu registru inse era compusu cu vulpenía adeveratu resariténa, cà-ci adeca in elu era petrecute càteva comune asiediate mai in centrulu Transilvaniei, éra altele din vecinatatea díselóru fortaretie lipsea cu totulu. Scopulu ce avea turcii cu acestu registru era invederatu, de aceea casulu acesta dete multu de lucru, in càtu lunile Iuliu sí Augustu se petrecura aprópe numai cu certele consiliariloru asupra modului, cu care ar potea scapa tíer'a de pericolulu ce'i amerintiá din partea turciloru, carii cá si nemtii, cercá tóte calile spre a se incuiba totu mai afundu, pàna ce o aru peface cu totulu in pasialícu turcescu. Intr'aceea pe Rosalii se reintorsese sí Chr. Pascu dela Constantinopole. Ioanu Bethlen lauda multu pe acestu Pascu pentru curagiosulu seu patriotismu sí devotamentu, recunósce inse, cà meritele lui n'au fostu recunoscute dupa cuvenintia „corrupti hujus seculi vitio,“ adaoge Bethlen.

In fine consiliulu lui Apafi se invoiesce abia, cá se provóce pe pasi'a din Oradea la una conferentia comuna prin plenipotentiaru; pasi'a inse respinge propunerea cu mare truffa.

Pe la finea lui Augustu principele Apafi pléca dela Ernotu spre a visita fortaretiele transilvane asiediate de catra Ungari'a. Caletorindu spre Cetatea-de pétra, primescè scirea, cà garnisón'a din Siemleu compusa mai totu din nemti desertori, se revoltase din cauza, cà talcharii de intendanti, liferanti sí oficiari omoriá cu fómee sí cu golatatea pe ostasi. Li s'au trimisu bani spre a li se numera restulu soldului.

La pag. 298 Ioanu Bethlen inca pastrà unu ecs. din cele mai scandalóse despre rapacitatea boieriloru din acelea tempuri. Stef. Ebeni, consiliariu, comite supremu in comitatulu Clusiu, comandante de cetate in Clusiu, pe atunci celu mai bunu ostasiu alu Transilvaniei, zacea de unu morbu fórte greu. Faimosulu Pavelu Béldi, care mai tardiu jocà una rola atàtu de trista in istori'a patriei, nu astépta se móra Ebeni, nu respectéza neci impregiurarea, cà bolnavulu avea clironomi, ci cu siese díle mai inainte de mórtea lui merge la Apafi sí cere, cá mosiile lui Ebeni se i se dea si se se inscrie pe numele seu, alu lui Béldi.

Caletori'a lui Apafi pàna la Cetatea-de pétra insufflà ungueniloru grija mare, cà dóra elu ar voi se faca invasiune asupra loru, spre a'si resbuna de multele rele, càte facusera ei ardeleniloru. Apafi inse nu era omulu actiunei; asia in locu a intreprinde espeditiuni bellice, principele se reintórse cu consiliarii sei la Alb'a-Iuli'a, unde pe Septembre conchiamà éراسi dieta, pentrucá se védia éراسi de tributulu anuale si totu-odata de indestularea garnisóneloru confiniarie, pentrucá se nu se mai revolte vreuna totu de fómee si de golatate.

In acésta dieta se puse temeiu la ur'a si resbunarea dintre familiile Bánffi si Béldi, care 'si avù mai tardiu consecentiele cele mai funeste, atàtu pentru acelea familii, càtu si mai virtosu pentru patri'a nóstra, precumu acésta se intempla de comunu in asemenea casuri si precumu, acésta ne este cunoscuta si de airea.

(Va urma.)

Limb'a verde.

Pre candu respirámu aerulu si pulberea scóleloru latinesci, ni se spunea multe despre puritatea limbei latine, despre etatile ei de pruncia si junia, apoi despre cea de auru, cea de argintu, cea de arama sí de feru. Mai tardiu luandu a mana scrierile lui P. Maioru, incepuramu se reflectamu la limb'a nóstra cea romanésca si se ne intrebamu, cà de unde o avem sí cà óre este ea fiica, sora, séu chiaru mama a limbei latine clasice. Unii dintre noi credu cà au deslegatu acestea cestiuni, altii din contra tienu, cà inca suntemu departe de scopu. Intr'aceea partea publicului nostru, care a invetiatu càte ceva carte, voindu a vorbi sí a scrie romanesce „mai cumu se cade,“ ambla orbecandu pe unu campu negurosú sí intunecosú, éra unii din noi acestia, carii scriemu pentru publicu, voindu se'lu invetiamu cumu se'si

vorbésca limb'a mai bine sî mai frumosu, temendune inse totu-una-data, cá se nu'i vetamamu cumu-va delicatulu audíu, adoptamu in scrierile nóstre dela acela publicu totu feliulu de barbarisîmi, provincialisîmi rancedi de invechti, pre langa aceea sî neromanesci, voimu se ne acomodamu in espresiunile si fraseologi'a nóstra dupa gustulu sî capritiulu tuturoru jupanese-loru din piati'a publica, alta-data érasî maimutímu jargonulu capitalei Bucuresci, carele se vorbesce in clasele midiolocii, inpestritiatu si incarcatu astadi cu vorbe straine mai totu cá si inainte cu patrudieci de ani, pre candu muscalii introdusesera prin cancelariile romanesci tóta terminologi'a oficiala rusésca in locul celei de mai inainte grecesci sî greco-slavonesci.

La acésta specie de limba bastarda francii la ei acasa ii dederu in bataia de jocu nume de limba verde.

Dara cumu? Se póte óre, cá sî francii se aiba limba stricata, bastarda, séu jargonu, precumu dícu ei?

Cá se tacemu de provincii, unde in parte mare se vorbesce una limba, pe care locuitorii din Parisu aþia o pricepu, dara chiaru limb'a poporului din Parisu diferesce atátu de multu de limb'a francésca scrisa si vorbita in cercurile mai inalte ale societatei, in càtu scriptoriulu Dumas fiulu, in un'a din scrierile sale díse nu de multu cá, „nu trebue se confundamu limb'a parisiana cu limb'a francésca.“*

Sî care se fia óre limb'a francésca?

Limb'a francésca este aceea, ce se vede adunata in Dictionariulu academiei francesci, compusu odenióra de cei 40 „nemoritori,“ precumu dícu francii, apoi pastratu sî aparatu cu cea mai mare grija totu de acei patrudieci membrii ai academiei, cá nu cumu-va se se furisiese in elu vreunu cuventielu, carele se nu merite immortalitatea**). „Limb'a francesca!“ acésta este una din espresiunile cele mai superbe ale natiunei francesci.

Éra limb'a parisiana? Este amestecata cu totu feliulu de cuvente, si mai noue, si mai vechi, adoptate nu numai din alte parti ale tiei, ci si din strai-natate, éra altele inventate acolea pe locu intre dife-ritele clase ale societatei, apoi multe adoptate si de càtra scriptorii asia numiti populari, de càtra cei carii scriu romane, precumu sunt ale lui Eugenu Sue s. a., séu comedii si fartié pentru teatrele suburbane. Nu se póte crede, cu ce usioratate adópta poporulu vorbele straine. Multe din acestea se iau mai antaiu numai cá din gluma, séu in bajocura, succesive inse audiulu multimei se dedà cu ele si apoi le si tiene càte 20 pana la 100 de ani, unele si mai multu, in càtu mai pe urma academi'a francésca vediendu cá nu mai póte scapa neci ea de acelea, le face gratia de a le suscepe in dictionariulu seu; éra pre càtu

*) „La langue parisienne, qu'il ne faut pas confondre avec la langue française.“

***) Vedi despre Institutulu regescu din Franci'a, cumu sî anume despre Academi'a francesca puþinele date impartasite de mine in Nrii 20 et 21 alu „Transilvaniei“ din 1868.

tempu asemenea cuvente n'au intratu in dictionariulu academiei, acésta le renumera intre barbarisîmi si le denotéza cu numirea de Argot. Atátu este de mare grija academiei francesci si cu ea a tuturoru barbariloru si femeiloru de scientie pentru puritatea limbai, prin urmare totu-una-data pentru ortografi'a si pentru fonetic'a ei! Dícemu si pentru fonetica, din cauza cá francii luminati tienu fórte multu la pronunsierea limbai loru asia, precumu aceea se pronuntia in cercurile cele mai de frunte ale societatei.

Asia dara francii au un'a limba codificata, precumu se codifica orice lege, adeca limba recunoscuta, legitima, éra alt'a necodificata, nelegitima, bastarda, copila de lele, limba verde. Acésta limba verde inca fu culésa de dn. Alfred Delvan intr'unu dictionariu*) compusu in adinsu numai spre a invedera sî mai bine diferenti'a in materialu, care se afla intre limb'a francesca, representata in lini'a prima prin academi'a francesca, séu mai bine, prin intregu Institutulu Franciei, si intre limb'a cea amestecata a poporului din Parisu. Dictionariulu lui Delvan se inténde pe 514 de pagine, care inse coprinde nu numai simple vocabule, ci sî multime de frase usitate in diversele straturi ale poporului pana diosu la asia numit'a „Cité dorée,“ adeca la clas'a sdrantiariloru (carii aduna sdrantie, trentie, petece, càrpe) si pana la clas'a femeiloru cunoscute astadi in Europ'a sub numirile de „demi-monde,“ „ces dames,“ „petites dames“ etc.

Fiendu-cà noi in Daci'a muntósa suntemu mai dedati cu limb'a germana decátu cu celelalte limbe europene, vomu scóte aici din limb'a parisianiloru adeca din asia numit'a limba verde, càteva cuvente germane francite, séu déca ne este ertatu a díce asia, parisianite. Asia poporulu voindu a numi pe germanu (pe nemtiu), in locu de Allemand, elu díce „tête de holz (capu de lemn), séu „schloffer“ (Schlaffer = dormitoriu), séu „schlaquer“ (Schlager = batetoriu, cu ciocanu etc.); „fifrelin“ coruptu din Pfifferling (firfira, banutiu, lascaia); „l'ousticu“ din cuventulu Lustig, séu Bruder Lustig, cu care nemtii denotéza pe agentii de comerciu si de fabrice, carii alerga din tíera in tíera, adeca ceea ce in limb'a academica se díce „commis voyageur.“ „Speck“ (lardu, slanina), „choucroute,“ coruptu din Sauerkraut (verdia acra), „choucrouter,“ a manca verdia acra; „Kinslerlick“ insemna austriacu (din kaiserlich). Dela unu tempu incóce berea in Paris se numesce „un Dreher,“ adeca dupa numele proprietariulu berariei celei colosale din comun'a Schwechat dela Vien'a. Numele „Bismark“ se dede la unu feliu de vinu, éra „bis-marquer“ insemna a se porta, a lucra cu duplicitate, a se fatiari, a ambla cu sióld'a.

Dintre cuventele originali inventate mai de cu-rendu insemnamu de ees. „chauvin“ si „chauvinism,“ preste care dela unu tempu incóce damu adesea prin foile publice, pentrucà diaristii le-au adoptatu, buna-

*) Dictionnaire dela langue verte.

óra precumu adoptara bucurescenii dela Cusa incóce „Moftu“ si „Mofturú,“ care insemna a vorbi fórte seriosu despre unu lucru séu de persóna, de care inse tie nu'ti pasa neci-decumu, séu a te preface suparatu pentru ceva, ce din contra, tocma ti-ar placea déca s'ar intempla. Chauvinisme in graiulu parisianu insemna amórea necumpatata catra Franci'a si urgi'a neastemperata asupra Germaniei. Lectorii nostrii voru fi observatu, cà de càtúva tempu incóce natiunea magiara inca este mustrata pentru „Chauvinismulu“ ei, cu care se pórta càtra alte popóra. Acestu cuventu esí mai antaiu din capulu lui Charlet, precumu esise „demi-monde“ dela Dumas jun. inainte cu 15 ani. „Frou-Frou“ este unu terminu esitu in lume numai din Octobre 1869 incóce, si insemna físiatulu unui vestmentu de metasa, cumu sí usiorulu tremuru ce ia pe cineva la audiulu aceluí vuietu. „Premier-Paris“ insemna de càtiva ani incóce articlulu carele ese in fruntea foiloru politice. (Vedi de acestea mai multe ecsemple scóse in folietonulu „Presei noue“ din 2. Iuniu a. c.)

Acumu pe langa dictionariulu limbei verdi din Parisu se mai luamu sí dictionariulu de cuvente straine adoptate in limb'a germana (Fremdwörterbuch), carele in editiunile mai noue coprinde càte 20 pana la 30 mii de cuvente; se mai ascultamu si cumu se vorbesce limb'a germana astadi in Berlinu si in Vien'a, séu si mai multu, cumu se vorbesce si se scrie de càtra invetiatií Germaniei, si cumu se vorbesce ea in suburbiale Vienei, — se mai consideramu, cà ómenii au fostu totu ómeni in vechime, cá si in dílele nóstre, prin urmare cà si in Rom'a antica limb'a latina a literatiloru si a claseloru patriciane si aristocratice a fostu un'a, éra a poporului, a glóteloru, a suteloru de mii si milióneloru, a fostu fórte amestecata si modificata prin aceea ce academi'a francésca numesce in dílele nóstre „Argot,“ éra altií limba verde; — apoi din tóte acestea va póte judeca si nefilologulu, in ce stare si conditiune a potutu se fia limb'a nóstra romanésca alaturea cu cea latinésca, cá se dícemu asia, academica, pe tempulu lui Traianu si dupa elu pana la Constantinu m.

Calile ferate ale Romaniei in relatiune càtra ale Ungariei si Transilvaniei.

III.

Articlulu 45 de lege, emanatu dela diet'a Ungariei, dupace fieséza, precumu amu aratatu mai in susu, punctele principali ale liniei de cale ferata orientale si ale altoru trei ramure, apoi in § 2 mai prevede totu pentru Transilvani'a alte càteva linii, cumu si unele eventualitati in viitoriu. Pentrucá in deductiunile nóstre se putemu fi mai chiari, vomu traduce aici din acelasi § doue alinii. Cuprinsulu acelora este:

„In casu candu statulu ar cere continuarea liniei principale dela Brasiovu inainte pana la fruntari'a

romanésca si respective impreunarea aceleia cu invetatele cali ferate romanesci, concesionarii sunt totu-deodata ascurati, cà la construirea liniei, care duce dela Brasiovu la fruntari'a romanésca, li se va recunosce loru dreptulu de prioritate sub aceleasi conditiuni; tíer'a inse luandu in consideratiune temeiturile importante, care predomnescu in tempulu de fatia, isi reserva asupra acestei eventualitati dreptulu liberei deliberatiuni.“

„Mai departe concesionariloru li se acordà privilegiulu pentru construirea ramurei, care duce dela Clusiu la Bistritia, si acelei dela Brasiovu pana la Giurgiu-Sant-Miclausiu, in fine pentru continuarea liniei dela Tèrgulu-Murasiului (M.-Vásárhely) pe valea Murasiului in susu.“

Va conveni ori-cine cu noi, cà alinia antaia din acelu § de lege este destulu de misteriósá; din contra: alini'a adoua, cetita cu chart'a in mana, ne arata invederatu, cà calea ferata orientala din Transilvani'a inaintéza in trei ramuri càtra Moldov'a, éra spre Munteni'a nu se ramuresce de locu, ci merge numai pàna la Brasiovu, éra de acolo face iute stang'a impregiuru, pentrucá se strabata de a lungulu secuimei pàna in muntii, in care se afla apele minerali dela Borsecu.

Astufeliu suna legea din 1868, prin urmare nu potemu pricepe, cumu deputatii romani si sasi dela Pest'a suntu aplecati a dá crediementu mai mare cuventeloru dulci si blande ale domniloru ministrii atunci, candu aceia le spunu cà lini'a dela Brasiovu se va impreuna cu cea romanésca pe la Temisiu-Predealu, decátu cuventeloru legeri, mai virtosu candu nu este neci vorba de modificarea ei. Dara legea acésta in o parte a ei este misteriósá, oraculósá, precumu nu trebuie se fia neci o lege. Si cu tóte acéstea diet'a Ungariei in a. 1868 nu potea fi mai chiara in acésta cestiune: prudenti'a de statu si dorinti'a inflacarata de a ascurá in ori-ce modu si pe ori-ce cali viitorialu, prosperitatea si predominarea neprecurmata a elementului maghiaru, ii dictasera ei acelu oraculu din 1868. In acelu anu inca nu se sciá, cà Rusi'a se apropie prin patru linii ferate catra Galiti'a si Ungari'a, neci cà moldavo-romanii voru legá calile loru la Sculeni cu Rusi'a, neci cà acestia se voru abate dela vechi'a programa, dupa care densii se invoisera, cà din Transilvani'a se se deschida prin pasulu Buzeu pasagiulu spre porturile Dunarei. Ungurenii inse totu invetiasera ceva din trecutu; ei, cá si tóte celelalte popóra, isi mai aducu amente fórte bine de invasiunea rusésca din an. 1849 in Transilvani'a, cumu si de cea din an. 1853, candu óstea rusésca intrà si trecù prin Moldov'a, cá si cumu ai trece prin unu satuletiu desiertu de locuitori; asia gubernulu si diet'a díse: „ori voru avea moldovenii cali ferate ori nu, ori va voi Romani'a se'si lege calea sa ferata cu cea transilvana ori nu, noi se ne apropiemu pe trei parti càtra Moldov'a, pentrucá pe la fruntaria ei se tienemu in siachu pe Rusi'a. Urmandu astufeliu prin secuime inainte, mai tragemu si alte folóse eminente, cà-ci

prin acele cali ferate ridicam valórea pamentului locuitu de elementulu nostru, ajutamu atátu pre proprietarii mari, càtu si pre cei mici, intindemu numerosului proletariatu secuiescu midiulóce multiple de viétia, asecuram ecistentia si prosperitatea acelei nationalitati, care este membru alu corpului nostru, éra la casu de nevoia ii damu arme in mana si'lu prefacemu in avangarda spre Moldov'a; preste tóte acestea preparamu si regenerarea elementului secuiescu, asediatu in Moldov'a din tempuri vechi, éra astadi periclitatu in individualitatea sa nationala. Se facemu unguni si din petre, a dísu regeneratoriulu nostru comitele Stefanu Szécheni, éra noi suntemu ecsecutorii testamentului seu!¹⁴

Vedeti dara, cà ori se aflá valea Trotusiului in Moldov'a, ori airea, de ecs. in Asi'a, diet'a unгурésca totu decidea aceea ce se vede in citat'a lege din 1868. Ce vi se pare inse, cà déca nu intreveanea unu lucru cu totul neasteptatu, sambata 9. Aprile—28. Martie, era se se inchiaia conventiunea preliminarie intre gubernulu romanescu si intre celu ungurescu pentru incopcierea calei ferate la punctulu Uzu cu ceea ce e destinata a se construi in Adjudu si Térgulu-Ocnei pe valea Trotusiului.*)

De unde acésta graba mare? Este adeca prea bine sciutu, cà calea ferata orientala prin Transilvani'a pana la Brasiovu abia va fi gata pe la finea a. 1872, adeca preste trei ani, éra ramura dela Brasiovu la Uzu, numai cu sacrificiu mare s'ar puté deschide in alti trei ani, din cauza cà pe terenulu celu fórte muntosu in partea transilvana lucrarile tehnice voru fi terminate cu cele mai mari greutati, apoi inginerii casei lui Carolu Warring & Comp. abia in asta primavéra incepura a face studie preliminare pe dísa linia inainte. Nu credemu se ne póta dá respunsu indestulatoriu la acésta intrebare neci dnii ministrii de finantie, neci ai comunicatiuniloru si ai comerciului din Bucuresci, din Bud'a-Pest'a si din Vien'a, pentru cà respunsulu loru ar trebui se stea din mai multe caiete séu si tomuri de studiuri tehnice, cumu si din bugete, care se nu suferé de tuberculósa, in fine in consimtiulu nn numai alu domniloru din statulu magioru si alu unoru proprietari mari, ci si in opiniunea aceloru clase de locuitori, prin ale caroru mani si condeie se intorcu sute de milióne pe anu, din ale caroru pungulitie intra alte sute de milióne in tesaurulu statului, celu totudeauna flamandu si setosu, carii in fine nu prea simtu vreo placere, candu vedu cà, de si statulu este aprópe inecatatu in datorii, totusi unii ómeni inca totu mai simtu o adeverata mancarime de a'lu umili, voindu a'lu face debitoriu in-

*) Acestea le scriam in 1/13 Aprile a. c., aflandume in Bucuresci, unde tocma pe atunci decurgea negociatiunile. Dupa aceea s'a inchiaietu totusi una conventiune preliminarie in urmarea intrigeloru generariului Klapka; mai tardiu éra adormi lucrulu atátu din caus'a caderei ministeriului A. Golescu, càtu si mai virtosu din caus'a mai multoru blastematii descoperite la edificarea caliloru ferate, cumu si din alte cause.

solventu la companii private din strainatate pe câte unu seculu inainte.

Pe càtu pricepem noi logic'a unгурésca, tocma pre atata recunóscemu drépt'a dorintia a moldoveniloru de a'si esplóta cu tolosu càtu se póte mai mare salinele loru din valea Trotusiului; nu pricepemu inse de locu, pentru ce din acésta cestiune, curatu locala, se se faca cestiune internationala, si mai puçinu ne tuia capulu, pentru ce decisiunea asupra impreunarei liniiloru la Uzu era se fia precipitata cu capulu in josu cu patru séu cinci ani mai inainte de a fi gata multimea liniiloru ferate, câte s'au votatu dela 1865 incóce atátu in Bucuresci, càtu si in Pest'a. Se póte cà dóra secretulu acestei precipitantie se va fi aflandu undeva in vreunu scrinu de alu ministriloru de esterne; ar fi bine inse, cá corpulu legislativu se reflecteze si pe acei domni ministrii, cà in orice casu si la orice eventualitate muntii si valile dintre Transilvani'a si Moldov'a au se remana in veci totu aceea, care au fostu dela inceputulu lumei, si cà câte-va sute kilometre de síne de feru din o parte si din alt'a, nu alteréza intru nimicu situatiunea; sínele de feru ajuta celeritatea misicariloru pe càtu si pana unde le are cineva in dispositiunea sa; rezultatele loru inse remanu la totu casulu in absoluta potestate si dispositiune a provedintiei.*)

Documente istorice transilvane.

La lungele cataloge de documente istorice, câte se publicara in acesta fóia in cei doi ani trecuti, mai adaogemu inca si acestea:

E Registris Archivorum III. D. Com. Jos. Kemény.

An. C.	De Valachis.
1404.	Valachi. Reg. Arch. T. III. pag. 25.
1413.	" " " " pag. 28.
1435.	Rutheni. " " T. II. pag. 146.
1437.	Decimae Valachorum Reg. Arch. T. III. pag. 162.
1437.	Nonae " " " " " 162.
1437.	Urbarium " " " " " 162.
1437.	Valachi ibid. Reg. Arch. Tom. III. pag. 162 & 201.
1456.	Quinquagesima " " " " " 81.
1460.	" " " " " 72.
1472.	Valachi " " " " " 395.
1534.	Vigesima Regia " " " " 71.

*) De trei luni si mai bine de candu amu publicatu acesti articuli in „Romanulu,” in cestiunea caliloru ferate transilvane si moldavo-romane au esitu la lumina unele adeveruri de fórte mare importantia. Ministeriulu ungurescu inca neci pana astadi nu a pusu pe nimeni cá se faca studiu technicu pintre strimtorile si muntii pasuriloru transilvane, prin urmare din acestu punctu de vedere tóte negociatiunile sale cu ministeriulu Romaniei au mersu totu asia orbesce, cá si ale ministeriului romanescu. In lucrarile caliloru ferate, atátu a le lui Offenheim, càtu si a le lui Stroussberg s'au descoperitu defecte enorme, din care cauza pe lini'a Sucéva-Iasi s'au si intemplatu catastrofe cumplite, care au costatu vietii de ómeni. Totu de atunci incóce secunii spusera curatu in foile loru, cà loru nu le pasa nimicu, déca comerciulu Brasiovlui se va si ruina cu totulu. Dara atunci si ei sunt ruinati.

1569. Valachor Eppus Alba-Juliae Paulus Tordasi Reg. Arch. T. IX. p. 172.
 1581. Valachorum Eppus Albae, R. Arch. T. IV. p. 11.
 1608. " " Száva " " p. 56.
 1614. " " Claustum in Remete R, Arch. T. IV. p. 62.
 1628. Boeronatus, Reg. Arch. T. II. p. 334, item 1675 p. 332.
 1631. Valachorum res Eccl., ibid. T. II. p. 324, item 1648 p. 325, 1657 p. 327. 1663 p. 483. 1677 p. 333, 1679 p. 333.
 1635. Szabadosones Equites, Reg. Arch. T. II. p. 249.
 1651. Valachi advenae ibid. " " " " p. 128 Quod sic sonat: Obligatoriae de jobbationum quorumdam advenarum valachorum in Alma-Kerek de 27. May 1651.*)
 1653. Valachorum Popae, Reg. Arch. T. I. p. 129.
 1682. " " " " " " p. 129.
 1699. Bastyasones Reg. Arch. T. II. p. 336.

Culegere de documente istorice din anii 1848 si 1849.

Revoluțiunile anului 1848 au strabatutu in vieti'a publica si privata a poporaloru europene multu mai afundu si in proportiuni neasemenatu mai mari, decâtu ori care alte revolutiuni si evenimente de interesu generale, din câte a consemnatu istori'a pâna in dîlele nôstre. Neci reformatiunea religiósã din secululu alu 16-lea si neci revolutiunea cea mare francesca dintre anii 1789 si 1792 n'au fostu in stare se cutremure din fundamentu pe tóte popórale europene, precumu le a cutremuratu an. 1848, cà-ci dinaintea ideiloru si principialoru propagate in acelu anu cá prin iutiél'a fulgerului, nu s'a potutu apara neci in-

*) Advenae valachi = valachi venetici. Acestu feliu de expresiuni aflate ici colea in unele documente au datu ocaziune la mai multi compatrioti de ai nostrii unguri si sasi, cá se deduca din ele, cà intregulu poporu romanescu (populus valachicus), câtu se afla astadi in Transilvani'a, ar fi unu poporu veneticu, adeca trecutu încóce din tierile romanesci.

Este bine sciutu, cà la noi pâna acumu istori'a patriei scrisa asia precumu o vedemu, a statu in sierbitiulu oligarchiei, a coprinsu si mai coprinde inca numai atâta câtu a placutu celoru mari, prin urmare de adeveru a fostu vorb'a numai conditionatu, éra la folosirea documentelor a lipsitu orice critica sanetósã. Intocma asia s'a intemplantu si cu documentele de natur'a acestui de acilea.

Dara, vedi bine, cà uneori au fostu si in Transilvani'a „valachi venetici,” precumu au fostu si magiari si sasi venetici, si inca de acestia cu diecile de mii. Mai antaiu cà pe la noi veneticu se numesce pana in dio'a de astadi inca si acela, care'ti vene tie de aci din tiéra, de preste Oltu séu Murasiu, si se asiedia in comun'a cutare; dar apoi pre câtu a tienutu domni'a turciloru in Banatu si in Ungari'a, toti locuitorii câtu scapá de acolo intre muntii Transilvaniei, trecea la noi de venetici, precumu trecea si ardelenii de venetici, candu scapá de tirani'a domniloru in partile Ungariei. Preste acésta chronicele arata, cumu aristocratii furá si rapea unii dela altii sate intregi, mutandu pe locuitori de pre una mosi'a pe alt'a. Dupa chronice si documente nu numai unu numeru mare de sate unguresci, ci tocma si locuitorii magiari din orasiile Turd'a nóua, Sieu (Szék), Desiu, una parte mare din Clusiu etc. etc. sunt venetici, adusi de voia de nevoia numai in sec. 16 si 17 din Ungari'a si asiediatu in Transilvani'a. Intocma asia au venitu uneori si romani si chiaru ruteni din Maramuresiu in Transilvani'a, éra cà se fie venitu vreunii din tierile romanesci, acestu lucru este fórte greu a'lu documenta. Totudeauna din romanii transilvani indigeni si amu potea díce autochtoni, au esitu din patri'a loru constrinsi de mari calamitati, persecutiuni si tiranice maltratari. Éca chiaru astadi, adeca in dîlele nôstre, cumu striga unii moldo-vlachi prin foile publice, cà pentruche trecu atâti ardeleni in tiér'a loru.

sasi Rusi'a, neci Turci'a, éra sociulu acestora; imperiulu austriacu, s'a sguditu intru tóte partile sale, muri cumpliti ai absolutismului profanu si eclesiasticu, au caditu in ruine, lantiuri infioratórie ale feudalismului si ale unei oligarchiei inuibate si totusi totudeauna nesatióse s'au sfarmatu cá si cumu aru fi fostu oxidate prin electricitate; tóte incercarile desperate de a le restaura si a le da vechi'a loru taria si potere au remasu pâna acumu desierte, pentrucà cuventulu corpu s'a facutu, éra popórale incepura se pricepa vocea celora, carii pâna atunci strigá in desiertu, pâna candu séu capetele loru cadea in tipsi'a Erodiadei, séu in casulu celu mai bunu ajungea straini in patri'a loru si fugari pe pamentu, cá unu Sincai, Lazaru, Nestoru, Murgu si altii fórte multi romani si neromani.

Natiunea daco-romana inca a fostu scuturata si desteptata in anulu 1848 din letargi'a, din somnulu seu mortaretiu intr'unu modu si cu intensitate, precumu nu i se mai intemplantu neci-unadata, póte neci in una miie de ani. Poterea evenimentelor din anii 1848 si 1849 o au simtitu in casuri nenumarate inca si pruncii din fasia. Actiunea cea mai poterósã si decisiva a poporului daco-romanescu se manifestã in Transilvani'a, unde si tirani'a cadiuse mai cu mare greutate si mai indelungatu pe cerbicea lui. Era tempulu, pentrucã poporulu acesta demnu de alta sórte multu mai buna, se scuture una-data prin propriile sale poteri acelu jugu spurcatu, atâtu spirituale câtu si corporale. Óre inse avea elu atâta potere, éra déca cumuva o avea, sciã elu cà o are, si déca sciã acésta, era elu si preparatu prin educatiunea sa nationale, sociale, politica si militaria, pentrucã se'si intrebuintieze poterile si tóte facultatile sale bine si intieptiesce, spre a'si arunca fundamente durabili pentru ecsistenti'a, viitoriulu si prosperitatea sa?

La unele din acestea intrebatiuni ni se da respunsu limpede prin rezultatele adunariloru nationali dela Blasiu din Maiu si Septembrie, dela Orlatu si Nasandu, dela Abrudu si Brasiovu*), cumu si prin devotamentulu aceloru sute si mii de daco-romani din Transilvani'a, carii incepundu dela venerabilele protopopu Turcu spendiuratu la Clusiu, pana la cei din urma inpuscati in a. 1849 la Uiór'a si aruncati in Murasiu, au mersu inaintea mórtei, cá si cumu aru fi mersu inaintea altariului la s. cuminecatura. Asia dara conscienti'a nationale se desteptase si spiritele era determinate a suferi si mórtea cu scopu de a recastiga libertatea nationale. Mórtea fu infruntata; noi inse nu cunóscemu, déca barbatii actiunei din 1848, au si priceputu a se folosi de evenimente asia, in câtu rezultatele se corespundia marimei sacrificiului, cu alte cuvente, déca ei au si fostu dotati cu intieptiune si prudentia politica, càta se cere in circumstantie atâtu de extraordinarie, precumu au fostu acelea create prin catastrofele aceloru dîle. La acésta cestiune de importantia suprema are se ne respundia istori'a.

*) Aprópe de Brasiovu la comun'a Dêrste.

Inse care istoria? pentru că daco-romanii preste totu si cei din Transilvani'a in specie, inca nu au apucatu a si scrie istori'a a. 1848 si 1849, care de s'ar scrie bine, cutezu a dice că ar trebui se aiba pentru noi valóre cātu una scrisa pe unu seculu intregu, din care lipsescu evenimentele extraordinarie. Avemu cātu-va materialu istoricu fôrte bunu, pastratu in foile nóstre de atunci*), in publicatiunile ddloru A. Tr. Laurianu, Alecsandru Papfu Ilarianu si inca unele esite intre anii 1848 si 1852. Ôre inse numai atâtea sunt faptele daco-romanilor, demne de a fi pastrate in istori'a nóstă? Ôre numai atâtea se fia materialulu nostru istoricu din acei ani ai revolutiunei generali si ai reactiunei compacte, resbunătorie asupra celoru buni, că si asupra celoru rei? O nu, ci acelu materialu trebue se fia insutitu mai copiosu si pôte totu asia interesante, că si celu cunoscutu nóue până acumu. Inse unde se va fi mai aflandu asemenea materialu? In archivele cele arse firesce că nu'lu vei mai afla; elu inse s'a pastratu la unele locuri scrisu, éra un'a parte mare se mai pastréza inca in vii'a memoria a aceluor barbati, carii au luat parte activa in evenimentele de atunci si carii se mai afla in viétia. Le voru inpartasi ei connationaliloru mai inainte de a fi chiamati din acestu peregrinagiu pamentescu? Eu nu sciu; ceea ce sciu inse este cunoscutu si lectoriloru nostrii, că adeca generatiunile care ne succedu nóue acestora, carii amu scapatu până aici, ne ceru cu totuadinsulu documente din anii 1848 si 1849. Ele au la acésta dreptu cu atātu mai mare in casu, candu se voru decide a nu se abate nimicu din calea nationale. si nu voru suferi că se fia seduse de vocea Sirenei, ce se numesce Cosmopolitismu, si voru pretiui limb'a daco-romana mai pre susu decâtu viétia, din cauza că fara aceea totu nu este adeverata viétia, ci numai umilire si abiectiune. Mai este si alta cauza fôrte seriósă, pentru care noi trebue se ne adoperamu a culege barbatesce la materialu istoricu din anii emanciparei nóstre nationale, éra aceea e, că compatriotii nostrii magiari si germani publica neincetatu chronice, memoriale, episóde din batalii, monografii, biografii, acte publice si secrete de acelea, din care istoricii loru se fia in stare de a compune insasi istori'a. Acestea colectiuni publicate atātu mai de inainte, cātu si mai virtosu dela an. 1861 încóce, se inmultiescu pe fiacare anu, in cātu ele adunate la unu locu facu si până acumu una mica biblioteca. Acei daco-romani, carii cunosc limbele compatriotiloru nostrii, voru fi observatu, că colectiunile magiare si germane co-prindu multe date, uneori chiaru documente si despre daco-romani; inse Ddieule, cu ce usioratate, despretiu, lipsa de conscientia sunt acelea comunicate, cumu ele scalamba si cumu intuneca adeverulu. Abia ici colea vei afla câte unu publicistu de aceia, carii respecta adeverulu, pentru că au invetiatu a se respecta pe si-

nesi. Acestora si aceluora suntemu datori a le spune si a le comproba domni mei, că fara concursulu nostru alu daco-romaniloru este absolutu preste potentia a se mai scrie istori'a patriei nóstre comune. Atâtea istoria, cātu s'a scrisu si pana acumu fara confaptuirea nóstă, nu este neci-decumu istoria, ci este numai una acumulare de fragmente istorice, aglomerate unele in altele, că si cumu le ar fi adusu unu diluviu, fara ordine, si cu prea puçina critica. Noi amu fostu totu-deauna aici pe acestu pamentu udatu si ingrasiatu, adeca aparatu si conservatu si cu sangele ânimei nóstre, suntemu indigeni, séu déca voiti, chiaru autochtoni; amu avutu aici si noi rolele nóstre, actiunea nóstă, amu luat parte la evenimentele, că domnitori séu că domniti, dupa cumu s'a intorsu rôt'a fortunei in devolutiunea timpiloru, destulu că avemu si noi dreptu nedisputabile la multe pagine in istori'a patriei; acelea pagine trebue se se scria, se se impla, in colori lustróse séu intunecóse, négre séu rosii, dupa natur'a evenimentelor, la care amu participatu noi si mosi de stramosii nostrii.

Rol'a nóstă istorica la care ne destinase Provedenti'a in anii emancipatiunei, a fostu eminentu nationale si patriotica. Acésta fusese convictiunea mea pe atunci, aceea si mi-a remasu si până in momentulu acesta. Dara o amu ecsecutatu noi cu destula intiepletiune si prudentia? Acésta intrebare o mai repetiescu un'a-data in interesulu adeverulu, in alu nostru si in alu patriei nóstre.

Se ne respundemu domniloru noi insine, mai inainte de tóte prin publicare de acte si documente cātu se pôte mai multe, autentice, interesante, meduvóse, reversatórie de lumina, instructive pentru generatiunile care ne succedu nóue si care le voru succede loru.

Amu vediutu ici colea facénduse câte una incercare de a se descrie câte unu episodulu istoricu numai din informatiune verbale; din acelea incercari inse amu cunoscutu si astadata cātu de nesigura este traditiunea, si cumu prin aceea adeverulu istoricu se pôte altera indata in adu'a generatiune, in cātu uneori abia mai poti distinge intre istoria si fabula. Asemeni traditiuni se le lasamu mai bine se móra, decâtu se se védia alterate, de ecs. că in Plutarchu séu in Titus Livius, candu descriu evenimentele care s'au petrecutu cu câte siese séu siepte seculi mai inainte de ei.

Se mai pôte intempla, că se damu si preste unele documente, care la neci unu poporu inzestratu cu educatiune politica si cu tactu sanetosu nu se publica, pre cātu tempu cei compromisi greu prin ele in partea morale a loru, se mai afla in viétia; dara, unele că acestea se pastréza la locu siguru, pentru că se judece despre ele alta generatiune mai scutita de pasiuni personale si mai neinteresata. Din contra documentele care au a face numai cu defecte si erori politice, se scotu la lumina ori si candu.

*) Gazet'a, Fói'a, Organulu luminarei, Bucovin'a, pentru Transilvani'a si mai multe altele pentru Moldov'a si Munteni'a.

Disertatiunea dlui secretariu ministeriale Lad. Vajda,
citita in adunarea gener. din an. 1868.

Prea onorata adunare generala!

Cu ocasiunea adunarei gener. a asociatiunei din an. tr. 1867, tienuta in Clusiu, imi luasem volia a pasi la midiulocu cu una disertatiune modesta, in care s'a pertractatu despre doua obiecte mai principali.

Unulu cuprindea acea intrebare ca, dupace cu privire la crescerea tenerimei nostre studiöse, pana acumu, cu puçine esceptiuni s'a portatu grija mai multu numai pentru desvoltarea mentala, era pentru nobilitarea animei prin deosebite midiuloçe speciali, si pentru vengioşa crescere trupésca a junimei nu s'au portatu cu atata atentiune, cata ar fi fostu de doritu, prin ce midiuloçe s'ar potea efeptui, ca tenerimea nostra studiösa se se desvolte in roborea trupului, si cu ce midiuloçe speciali amu potea se versamu in anim'a acelei tenerimi unu sentiulu profundu de religiositate, amorea de patria, iubirea si alipirea fidela catra natiunea nostra, devotamentulu pentru patria, natiune si pentru binele publicu? si cum amu potea se inradacinamu in modu neestirpabile in anim'a loru sentiulu de onöre si sentiulu de recunosciantia, ca asia se cresca din ei ömeni in multe privintie cu multu mai intregi, decatu este generatiunea presenta?

Ceealalta parte a meditatiunei mele susu memorate se invertise pre langa acea intrebare, ca öre prin ce midiuloçe amu potea impedeca seracirea ce se ivesce ici si colo in mesura inspaimantatoria la poporulu romanu? si cumu amu potea lucra cu succesu, pentrucá poporulu pre cale iertata si onorifica se ajunga la o stare mai buna materiala?

Acestea au fostu nesce intrebari despre atari obiecte, despre cari se póte vorbi si serie forte, forte multu.

Asta e caus'a, ca meditatiunea mea de atunci deveni atatu de voluminösa, in catu pre langa obiectele multe, ce stau in desbaterea adunarei generali din Clusiu, mi-a fostu cu nepotentia, ca pre langa pertractarea obiectelor meditatiunei mele, se potu trece si la desfasurarea unoru propuneru, cari stau in strinsa legatura cu meditatiunea mea si curgeau din rostulu aceleia; ma neci nu ajunse tempulu, ca se se cetésca meditatiunea mea pana la finea ei.

Pr. on. adunare va fi cu indulgentia, ca se enumeru cu asta ocasiune unele puçine din acele propuneru, si pr. on. adunare mi-va iertá, deca din cauza ca se aiba intielesu propunerile mele, me aflu silitu barem in scurtu a le si motivá, de si motivele au fostu desfasurate in lungu si in latu in an. trecut.

Se fia liniscita pr. on. adunare, ca nu voiu abusá cu patienti'a. Deca meditatiunea mea din Clusiu a fostu prea voluminösa, discursulu meu de acumu sta relativamente numai din puçine cole, si-lu voiu terminá in scurtu.

I.

Incepu domniloru si fratiloru cu aceea, ca deca nu voimu se ne amagimu, cauta se recunöscemu cu dorere, ca langa natiunile cele adeverate culte, suntemu remasi inca in multe privintie tare indereptu. In catu porta vina la acésta sörtea cea nefavorabila, vitrega, de care amu avutu de a suferi intr'una lunga serie de secluri, si in cata parte portamu insusi noi vina prin prea puçinu zelu in propasire — e de prisosu a mai desbate aici. — Destulu e, ca se ve tragu atentiunea la acelu adeveru, ca in seclulu presente — unde alte natiuni mai culte si mai energiöse cu atata repediune mergu inainte — deca nu voimu a ne espune perirei si absorbitiunei, trebue se ne silimu cu indiecite poteri, la propasire. — Noi nu ne potemu multiami cu o inaintare incéta, ci ca unu poporu micu, incungiuratu de atatea popóra mari, parte cu multu mai civilisate, cauta se nisuiamu a face in tempu scurtu pasiuri mari inainte pe calea culturei. — Noi nu avemu poteri prisositorie. — Nu e destulu se se trudésca numai unii puçini dintre ai nostri pentru benele comunu, pentru avantarea intelectuale si materiale, ci trebue se generalisamu intre fiii natiunei nostre — in catu numai e posibilu — silinti'a de rapede inaintare; fiendu-ca numai asia, deca vomu potea destepta insufletire in cei mai multi dintre noi si o viua interesare si conlucrare spre binele comunu, numai asia vomu fi in stare a repara grabnicu cele intrelasate din secluri, si numai asia vomu potea arata dupa trebuintia in tempu scurtu rezultate mari de progresu. Tempulu e scumpu; nu e destulu, ca ponendu temelia la o crescere corespundietoria a generatiunei celei june, se asteptamu pana ce o atare crescere va aduce rezultatele sale dorite in viitoriu; ci deca nu voimu a intardia, cauta se implenimu si noi, generatiunea presenta, datorinti'a nostra: Avemu dara de a ne folosi de tote atari midiulocele oneste possibili, dela cari potemu spera unu resultatu de a ne mantui de prea latit'a, nefericit'a nepasare, si de a destepta indemnulu spre conlucrare la inaintarea natiunei nostre. — Acumu dupa cele susu atinse fia'mi domniloru concesu a vorbi despre recunosciantia; adeca de virtutea cea mai frumösa, a carei exercitare visibile si solemna totu-odata e si unu midiulocu forte bunu pentru estirparea prea daunösei nepasari, si prin urmare e unulu din cele mai puternice vehicule pentru prosperarea natiunei nostre.

Ce e recunosciantia? n'am la ce se o esplicu; o scimu noi cu totii.

Nu voiu se esplicu neci atata, ca precumu unu individuu datoresce recunosciantia benefacutoriloru sei, asemenea datoresce si o natiune acelora, cari s'au facutu benemeritati pentru dens'a. Vreu se spunu numai atata, ca acea natiune, care nu este petrunsa de acestu adeveru, isi pregatesce insasi decadenti'a; ca-ci natiunea aceea, ce nu se arata recunoscütoria, nu nu-

mai pecatuesce in contra unei virtuti frumóse, ci nefolosindu acestu vehiculu nepretiuibile spre inpintenarea silintiei de conlucrare la benele publicu, ba inadusindu si in fiii sei mai buni sentiulu de devotamentu si voli'a de a sacrifica pentru benele, inaintarea si inflorirea natiunale; lucra prin acésta in contra interesului benelui si in contra venitoriului ei propriu.

Si óre lipsesce in sinulu natiunei nóstre virtutea recunoscintiei? — Candu asi afirma asia ceva, asi vorbi unu neadeveru.

Nu, acésta virtute nu ne lipsesce, ba este tocma o caracteristica a romanului, cà tiene amente benefacerile avute si injuriile suferite.

Nu recunoscinti'a ne lipsesce domniloru, fara ne lipsesce noue altu ceva. Gresial'a nóstra este, cà sentiulu de recunoscinti'a in cele mai multe casuri 'lu ascundemu in adenculu ânimei, in locu se'lu manifestamu serbatoresce.

De vomu pune in comparatiune tributulu de recunoscinti'a si de onorare, care-lu aratamu noi, si care-lu arata celi de alte natiunalitati catra barbati, cari cu sacrificiele sale facute pentru baserica si natiune, si-au castigatu merite mari si nume nemoritoriu: la acésta paralela remanemu noi romanii de parte indereptu.

Asiu potea aduce sire intregi de ecsemple spre a proba asertulu meu, dar pentru brevitare me restringu numai la câteva ecsemple.

Nu e dreptu óre, cà compatriotii nostrii de alte natiunalitati, déca cineva dintre ei sacrifica numai câteva sutisióre spre vreunu scopu bunu: se silesce a-si manifestá espresiuinile de multiamita in feliurite moduri; cu multimea le descriu in tóte diurnalele etc.? Éra cine a facutu o fapta si mai insemnata, i esprima recunoscinti'a la numele acelora cu tóta sosemnitata posibile, si implu cu faim'a benefacatoriului — asia dicúndu — lumea intréga etc.?

Si óre ce facemu noi? Óre ne aratamu cu asemenea multiamire visibile pentru benefaceri? si óre impartasimu de atáta recunoscinti'a inca si pre celi mai demni barbati, cari in folosulu scóleloru nóstre, séu pentru alte fundatiuni pie, au daruitu cu miliele, ori si-au daruitu tóta averea loru cea insemnata? si óre nu ne amu indatinatu fatia cu acestea daruiri si fundatiuni inca a cercá si a mesurá cu destula scumpete multiamirea càtra fundatori si benefacatori generosi — mai puçinu cu ochilarii si mesur'a natiunale, decâtu cu cea confesiunale?

Numai mai anu s'a intemplat domniloru, cà unu negutiatoriu bravu cu numele Nedelcoviciu cu brav'a sa socia Catarina Haupt si-au testatu averea (ce se suie la mai multe milie) pentru folosulu instituteloru romàne gr. orientale de invetiamentu. Despre acésta daruire — de'mi aducu bene amente — s'a facutu amintire mai pre largu si cu tóta recunoscinti'a cuventiósá in „Albin'a“ si mai pre scurtu si in „Telegrafulu romanu;“ candu din contra ce-

lelalte diurnale romane s'au indestulatu a-o inregistrá in dóue trei síre, fara neci o reflexiune, mai numai cá una faima de tóte dílele. Asemenea s'a intemplat chiaru si cu publicarea fundatiuniloru de mai multe milie, prin cari totu in anulu trecutu una dómna din Lugosiu si-a facutu numele demnu de aducere amente si recunoscinti'a etc.

Dar se nu stamu numai aici, ci se vedemu, càtu de multiamitori suntemu, barem catra memori'a acelor barbati demni de cea mai mare recunoscinti'a a natiunei si a baserice, carora avemu a le multiami si mai insemnate sacrificiá?

Intrebu domniloru, óre memori'a unui episcopu Ioanu Bobu, care cu cea mai mare parsimonia si-a adúnatu veniturile, pentrucá averea adunata intru o lunga serie de ani se o sacrifica tóta spre fundatiuni salutarie, se puna temeiu inaintarei clerului gr. catolicu, si a culturai natiunei nóstre, si fara de acarui donari si fundatiuni colosali clerulu gr. catolicu, institutele de invetiamentu din Blasiu si prin aceea insasi natiunea nóstra de buna séma nu s'ar aflá neci in gradulu acela alu culturai, precumu o vedemu de presentu; memori'a dícu a unui barbatu benemeritatu cá Bobu numai intru atáta o consideramu démna de celebratu, cá intru unu anu odata, singuru numai intru acelea baserice se se faca despre densulu amintire, in cari insusi densulu a lasatu fundatiune cá se se tiena in totu anulu càte unu parastasu? Asta nu e dovedirea recunoscintiei, ci numai o datorita inplinita pentru plata.

Dar catra episcopulu Vulcanu, carele mai cu séma prin fundarea gimnasiului din Beusiu si prin provederea cu ajutorintie a unei multime mari de studenti seraci romàni atáta a ajutatu la inaintarea culturai natiunale si desteptarei romanismului intre confratii nostrii din Ungari'a; care episcopu de pia memoria cu bunulu meu parente repausatu Ladislau Vajda neinctatu a statu in corespondintia, cá se recomande din Transilvani'a clerici zelosi romani, cari ne-degenerandu inca dela sentiulu curatu natiunale, se ajute a sustiené si a nutri acestu sentiu si in romanii din Ungari'a (ce de nu facea numerulu romaniloru adeverati de acolo, intre inpregiurarile in cari se aflau, scadea de buna séma cu o suta de ori mai tare, decumu a scadiutu pàna acuma), óre dícu unui episcopu prea vrednicu, cumu a fostu Vulcanu, damu-i noi tributulu de recunoscinti'a si de onorare, de nu solene, barem visibile intru mesura, in care ar meritá, candu vedemu cà au trecutu si trecu ani, fara de a'i vedé numele a i se memora de nu altucumu, barem prin gazetele nóstre?

Dar memoriei binecuventate a unui dr. Ramontiai, din a le carui stipendia cu asia multi barbati inteliginti s'a intaritu natiunea nóstra, óre impartasiesce i-se din partea romaniloru destulu respectu si óre se memoréza destulu numele lui cu recunoscinti'a meritata inca si de aceia, cari s'au impartasitu si se inpar-

tasiescu din fundatiunea lui, si caruia singuru au de asi multiami absolvarea scóloru?

Si óre domniloru (cá pre mai multi neci se mai pomenescu), acelu Sincaiu, carele tóta viéti'a sa si-a santitu-o intru cercetarea si scrierea chroniceii nóstre nationale, si prin diligentia sa cea de feru, asia a lasatu dupa sene unu opu, caruia de asemenea valóre in genulu seu eu nu cunosc altulu in literatur'a nóstra, si carele invetiandune originea si trecutulu nostru, a avutu prin maretulu seu opu atàta inriurintia spre radicarea natiunei romane din adenc'a sa letargia si spre a insuflá sperantia in viitoriulu ei; óre, dîcu, acestu Sincaiu in viéti'a sa avut-a parte de respectulu, de care a fostu intru atàta demnu? óre n'a fostu elu silitu a-si porta desagii cu opulu seu nepretiabile pre bàta de cersitoriu? au nu a fostu constrinsu a amblá diu satu in satu, a pribegi din tíera in tíera si apoi a morí in cea mai mare miseria, in càtu posteritatea nu e in stare a-i aflá cu certitudine, inca neci mormentulu, unde dupa atàta suferintia amara si-a aflá repausulu? Séu déca in viéti'a nu ia datu sórtea vitrêga a se potea bucurá de datornic'a recunoscintia a romaniloru, óre acumu dupa mórtea sa onorédiase numele lui de natiunea nóstra asia, dupa cumu ar meritá?

Dar óre bine e asia? — Ba, e fórte reu!

Avemu grija domniloru, se nu ne espunemu la o condemnare meritata a lumii, prin aratarea unui atare indiferentismu! si se avemu grija mare, nu cumuva se inveninamu insusi sufletulu sperantiei natiunei nóstre, a generatiunei nóstre june, crescîndu din ea, de si fara volia, chiaru prin ecsemplulu reu alu nostru de indeferentismu, nisce ómeni nepasatori, lipsiti de virtutea recunoscintiei!

Precumu am spusu si mai de asupra, nu e destulu cá se sentimu recunoscintia catra barbati benemeritati pentru natiune si baserica, ci e de lipsa, cá acestu sentiu se-lu si manifestamu càtu de viu, fiendu-cà de una natiune cá aceea, care si in privintia celoru mai demni barbati nu se arata cu recunoscintia cuvenintioasa: intru una atare natiune fórte puçini se voru afla cá se aduca sacrificia pentru densa, si din contra se voru afla fórte multi, cari din ce in ce se voru cufundá si mai tare intr'o letargia si nepasare refericita.

Ómenii suntu ómeni si nu suntu angeri. Numai arare ori se potu aflá ómeni cu ânima asia de nobile si cu o cugetare intru atàta radicata preste debilitatea omenésca, cari adeca considera datoriele loru catra natitune dintru unu punctu de vedere asia de inaltu, càtu se sacrifice pentru densa, numai cá se-si implinésca detori'a ce o au catra ea; facu bine numai cá se faca bine si neprivindu la aceea, cà óre barem posteritatea dale-va tributulu de recunoscintia si multiamire: se indestulescu cu acea recompensatiune, ce li-o da conscientia propria.

Noi recunoscintia nóstra catra binefacãtorii natiunei nóstre nu o prea potemu arata prin atari di-

stinctiuni esterióre si materiali, precumu o potu face asta alte natiuni, cari se afla in o pusetiune mai favorabile. Noi nu potemu asia de usioru radicá monumente pompóse, nu potemu dovedi multiamirea nóstra prin oferirea de bunuri mari, prevederi cu ranguri, decorari, si nu prea suntemu in stare de a ajutá cu diecimi de milie pre ei, ori pre orfanii ramasii ai aceluor barbati vrednici, ba afara de vreo doue municipie si cetati (in a caroru comitetu reprezentativu suntemu in maioritate), in altele neci barem prin alegerea de oficianti séu de membri onorari ai comiteteloru municipali séu de cive onorariu etc., nu prea potemu dovedi veneratiunea nóstra càtra atari barbati, cari conlucra spre inaintarea intelectuala si materiala a poporului romanescu, fôra mai multu numai prin alte distinctiuni morali potemu esprima recunoscintia nóstra. Dar asta o potemu face serbatoresce si intru unu modu, cá se se escitzeze indemnulu morale si intru altii spre sacrificia marimóse si fapte generóse, si cá se se intarésca in noi si in junimea nóstra reverentia si pietatea catra numele aceluora, cari ne-au indatoritu de a fi memoriei loru recunoscatori inca si dupa mórtea loru, candu man'a loru ajutatória a subtrasu-o providintia divina dela noi.

Se nu fimu dar avari domniloru, a da espresiune recunoscintiei nóstre barem prin acelea midiolóce, cari ne stau in putere. Prin diverse fapte 'si potu meritá individii unei natiuni recunoscintia aceleia, dar i-o nu potu vorbi aici despre recunoscintia catra aceia, cari s'au destinsu prin lupte pre campulu de batalia, séu pre terenu politicu (pentru cari dóra va sci natiunea nóstra se'si arate cu demnitate recunoscintia sa), dîcu, nu pentru merite astufeliu castigat vorbescu acuma, ci vorbescu despre meritele ataroru barbati ai nostri, cari si-au castigatu titlulu de drépta recunoscintia prin inaintarea culturei, intemeindu séu ajutorandu institutele de invetiamentu, creandu stipendia pentru invetiacei lipsiti, si prin radicarea starei morale si materiale a poporului si aventarea literaturii romane, pentrucà de recunoscintia pentru faptele acestora are datoria sacra de a se ingriji insasi asociatiunea nóstra, care este infientata chiaru pentru inaintarea literaturii romane si a culturei poporului romanu.

Se-mi iertati pr. on. domni, déca me incumetu a face càteva propuneri simple si modeste, dar, precumu suntu convinsu — cu succesu salutariu realizabili, despre midiolócele, prin cari amu potea dá espresiune solemna mai multu séu mai puçinu indemnatória, recunoscintiei nóstre:

1) Modulu celu mai usitatu spre a manifestá recunoscintia mai cu séma càtra binefacãtorii trecuti din viéti'a, ar fi radicarea de monumente maretie, ori de statue grandióse de bronzu, marmure, séu alta piétru cu inscriptiuni, corespundietórie memoriei si fapteloru nobili ai loru.

Inse până ce ne lipsesc încă atâtea institute și alte mijloace spre propășirea națiunii române, până atunci impregiurările noastre nu ne prea lieta, că se radicăm atari monumente scumpe, grandioase.

Dar și deca amu putea stringe prin colecte atâtia bani, că se potemu radica cu ei monumente câtu de maretie, io neci atunci, afara pôte în forțe puține casuri esceptiunali, nu mi-asi da votulu spre scopu că, pre candu avem lipsa de banii nostri spre a procură atâtea mijloace de înaintare, se bagam sume prea mari în atare pētra, ci asi vota la acea, că se radicăm monumente simple, dar din materialu durabile și provădute cu inscripțiuni onoratorie și insufletitorie, și din parte mi asi persevera, pentrucă partea banilor din colecta, care ar remanea prisosu, se se faca stipendia, ori fonduri de premia portatorie de numele onorandului. Asia s'ar eternisă numele binefacătorilor nu numai prin monumente, ci totuodata și prin atari stipendia; prin acēsta s'ar spori și mijloacele noastre de prosperare, și deca e dreptu că cei în Domnulu adormiti, din ceriuri dintr'o viētia mai fericita privescu în diosu la pamentu cătra acelia pre cari iau iubitu, credu că insii acei ómeni de pia aducere amente cu multu mai mare bucuria aru privi una astufeliu de glorificare a numelor lor.

Asia asi vota eu domnilor totu-unadata, pentrucă în privinția monumentelor suntu de parere, că nu acea da pretiu adevăratu unui monumentu, că din ce materialu scumpu, cu ce maiestria și cu ce spese enorme s'a ridicatu, fara dă acea, că este scrisu pre elu, că pentru atari și atari fapte bune, sacrificia nobili, și de comunu folositorie s'au radicat din indemnulu recunoscintei, prin națiunea insasi, séu prin locuitorii unui tienutu, ori prin óre-care corporatiune morale, precumu e și asociatiunea noastră, că s'a radicat, dīcu, pentru glorificarea memoriei benecuventate a acelor barbatu prea demni, prin colecte, facute de membrii națiunii recunoscătorie.

Deca adevăratulu pretiu și influinția indemnatoria la fapte nobile ar sta în grandiositatea unui monumentu, atunci piramidele Egiptului aru trebui se destēpte între tōte monumentele lumei celu mai mare indemnulu spre fapte bune, și piramid'a cea gigantică a lui Cheopsu ar trebui se aiba efectulu de a încungiură memori'a lui cu o gloria sempiterna. Dar óre, acelu monumentu colossale produce elu în spectatoriului sei acestea efecte? Tare me indoiescu despre acēsta. Din parte mi credu că, de si caletoriulu se rapesce de o mirare, vedindu unu atare monumentu giganticu; de si pôte că unulu séu altulu semte a i se înalți sufletulu seu, vedindu că mâni de ómeni au fostu în stare a ridică unu atare edificiu colosale, unu monumentu pre care neci viforii mai multor milie de ani nu l'au potutu ruină; de si dīcu, caletoriulu se imple de mirare la vederea acelor piramide grandioase, inse în locu se fia indemnatu prin acea privire maiestōsa spre marirea memo-

riei acelora, cari au lasatu se se edifice, și în locu că se destēpte acēsta vedere în densulu indemnulu și insufletire spre fapte nobili: cauta se se înfiorēdie aducēndu si amente, că, aceia cari au lasatu se se zidēscă, au facutu acēsta numai din ambițiune, că se aiba spre sustinerea memoriei lor unu sepulceru maretiu, și au fostu în stare, spre ajungerea acestui scopu a privi pôte fara remuscare de sufletu, că cumu moru cu miliele bietii heloti ai lor de ostēnēla la zidirea acestora.

Ce diceti domnilor, óre nu destēpta cu multu mai mare indemnulu la fapte bune în privitori, și óre nu cu mai multa gloria impresōra memori'a unui omu benemeritatu, deca chiaru pre unu monumentu, câtu de simplu, séu precumu faceau odeniōra stramosii nostri romani, pre o tabla sculpata în o stanca aflatoriă întru unu locu frecventatu, se afla numele acelor de pie memoria taliatu, de si singuru numai cu atâtea cuvēnte:

„Națiunea romana recunoscătorie credentiosului ei fiu N. N. pentru vecinica aducere amente?“

Mai amu se esprimu acea convicțiune, că dupa cumu credu io, ómenii cu mente, cari cunosc întru adevăru impregiurările noastre, de nu ne voru laudă, neci nu ne voru judecă sinistru pentru acea, că sciendu multele noastre lipse, nu amu spesatu sume enorme pre monumente, ci amu lucratu în asta privinția dupa modulu recomandat mai susu.

Amintindu, că spre radicare de monumente s'au și facutu pasi în unele locuri, și precumu este cunoscutu pr. on. adunari generali, s'au și adunatu colecte destulu de însemnate spre atari scopuri; amintindu mai încolo, că dupa parerea mea nu e neîncungiuratu de lipsa, că se se radice monumentulu chiaru la sepulcerulu onorandului, (fiendu că acesta jace în unele casuri în cimēteriulu unui satu ascunsu, unde mai nimeni nu l'ar vedea, și fiendu că spre ecsemplu la vestitul și benemeritul Sīncăiu asta neci nu se ar putea efēptui, de óre-ce nu se scie încă cu deplina securitate, că unde-i suntu osamentele înmormentate); adaogandu mai în urma, că santirea acestor monumente ar trebui se se faca cu câtu mai mare publicitate și solemnitate, că și prin acēsta, și oratiuni insufletitorie se crēscă efectulu? amu onóre a propune urmatoriile:

a) Pr. on. asociatiune se se întrepuna, că acolo, unde s'au facutu colecte spre atare scopu, adeca pentru radicare de monumente, acela câtu mai, curīndu se se și realizēdie.

b) Se staruēscă, se se faca colecte noue (candu adeca va vedea că se potu efēptui) și pentru dovedirea recunoscintei cătra celialalti prea vrednici și benemeritati barbatu ai nostri.

c) Se se folosēscă pr. on. asociatiune de influinția sa moral'a, că unde a vietuitu și a conlucratu vre unu atare barbatu spre înaintarea intelectuală și buna starea morală și materială a unui orasiu séu tienutu,

acolo se indemne pre respectivulu tienutu, cá se onorifice memori'a ataroru fii ai sei binemeritati chiaru si cu radicarea de monumente.

d) Propunu mai in urma, cá tóte acestea monumente se fia, inca si din causa pentrucá se se póta midiuloci ridicarea ataroru monumente toturoru barbatiloru binemeritati ai nostri mai curúndu, se fia, dícu, simple, dar din pétra càtu de durabile si providiute cu inscriptiuni frumóse, onoratórie si insufletitórie. Éra (avendu in vedere cà cu un'a séu doue sute de fiorini se póte radicá unu monumentu destulu de mare si din pétra tare), propunú, cà ce ar remanea din atari colecte se se capitalisédie cu invoirea daruitoriloru, pentru stipendia; éra déca capitalulu prisositoriu ar fi mai micu, decâtu se ajunga de unu stipendiu barem de 25 fiorini pe anu, atunci se se creedie din remasiti'a priintiósá a aceloru colecte, fonduri de premia, cari se póte numele aceleia, a carui memoria voimu se o eternisamu, cá astufeliu acela, care a lucratu pentru inflorirea natiunei nóstre in viéti'a sa, asia dícúndu, se continue inca si dupa móрте acea lucrare folosítória prin atare stipendiu ori premiu portatoriu de numele lui. Pre acésta cale s'ar dá nu numai reminiscintia, dar viéti'a si mai activa memoriei sale.

Cu privire la astufeliu de casuri, candu se ar stringe colecte pentru monumentulu unui atare binefacútoriu, care chiaru prin lasarea mai multoru stipendia pentru invetiacei seraci s'au binemeritatu inaintea natiunei, la astufeliu de casuri ne mai fiendu de lipsa se mai fundamu si din remasiti'a prisosítória a colectelor, stipendia, propunu, cá banii ce aru remanea din colecte se se utilisedie in altu modu folositoriu; spre eesemplu in comun'a, in care e nascutu onorandulu, séu unde e vetrasia familia lui, se se cumpere pre sém'a scólei romane un'a gradina spre invetiarea prunciloru si fetitiloru, la pomaritu, legumaritu, stuparitu, ori metaseritu, ori casualmente se se faca unu fondu spre premiarea aceloru invetiatori ori invetiacei de acolo, cari dovedescu in privinti'a susu-atinseloru specie a economiei mai mare energia si inaintare etc. etc., intielegúnduse de sene; cà atare gradina, ori atare fondu de premiare inca ar trebui se póte numele eternisandului benefacútoriu.

2) Unu altu modu de a ne aratá recunoscatori in forma si mai solemna, si mai estensa càtra binemeritati nostri defuncti, ar fi si acea, cá in totu anululu se se tiena unu parastasu in un'a si aceea si cá defipta prin cointielegerea comuna, cá o dí de aniversarea si serbarea memoriei binefacútoriloru, serbanduse acestu parastasu in totu loculu, pentru toti aceia, cari s'au destinsu prin intemeierea séu ajutoireria mai insemnata a instituteloru nóstre de invetiamentu, prin fundarea stipendialoru pentru educatiunea studentiloru seraci, ori prin radicarea buna starei materiali si a moralitatiei poporului, ori prin scrieri comunu folosítórie, si cari intru adevéru merita numele de binefacútori.

Tienenduse in atare dí in tóte basericele romane rogatiuni pie pentru repausulu eternu alu ataroru binefacútori, se se rostésca totu-odata si una oratiune intocmita asia, càtu glorificandu numele si faptele aceleora, se lie indemnu si ascultatorii a-i urma in càtu le sta in potentia pre calea virtutei.

Acésta serbare ar fi se se faca in tóte basericile, atátu unite, càtu si gr. orientali, fara deschilinire, cà-ci acela, care a lucratu cu pén'a séu in altu modu de indemnu pentru inaintarea spirituala si materiala a natiunei nóstre, acela au facutu servicia in interesulu comunu natiunalu; de ar fi fostu densulu de ori care confesiune a natiunei, folosulu l'amu trasu si-lu tragemu cu totii. Apoi chiaru de a facutu óre-careva fundatiuni mai mari numai pentru o confesiune: folósele din binefacerea intrunita se reversa asupra natiunei intregi, inmultienduse numerulu inteligintiei si crescúndu poterea vitale a natiunei.

Unu atare modu de serbare ar mai potea avé si acelu mare folosu, cà pre incetu incetu ar disparea dintre noi si ultim'a umbra de nefericit'a ura confesionala, pentrucá aru vedea ómenii nostri si dinttru acea, cà interesele nóstre ne indemna la o fratiésca si adevérata iubire, cointielegere si solidaritate.

Me incumetu dar umilitu a propune, cá pr. on. asociatiune (ai carei membri nu numai cà suntu de ambele confesiunii romane, dar au onóre de a cuprinde intre sene si cei mai mari demnitari basericesci si fruntea preotimei nóstre zelóse de ambe confesiuni), se lucre intr'acolo, cá intru o dí anumita a anului se se tiena unu parastasu solemnu, si numele preameritatiloru binefacútori ai natiunei nóstre se se memoreze pre langa o vorbire de recunoscintia in tóte basericile nóstre, ori déca neci decumu nu s'ar potea asta efeptui: atunci barem in baseric'a confesiunei aceleia, de care se tienu aceleia, ale caroru nume volimu se le eternisamu.

Suntu convinsu, cà neci unulu dintre preaveneratele ordinariate ale nóstre nu ar refusá realisarea acestei propuneri, déca prin insasi pr. on. adunare generala a asociatiunei ar fi rogate in modu cuviintiosu la efeptuirea aceleia, fiendu-cà pr. on. preotimea nóstra e natiunala, in ánim'a careia nu este mai puçinu semtiu de recunoscintia, decâtu in ánim'a laiciloru càtra acesti barbati de pia aducere amente, cari au conlucratu prin binefacerile loru spre inflorirea natiunei.

Déca se facu parastase pentru ori si cine, de se platesce stol'a defipta: cine ar crede cà ne-ar refusá preotimea nóstra natiunala a face intru unu anu odata unu parastasu si fara de plata, numai din indemnulu recunoscintiei càtra acei binefacútori? si cine ar avea cutediare de a vatemá pre prea. vener. ordinariatele nóstre cu acea presupunere, cà aru pedepsi preotimea, déca ar face atari parastase pentru atari barbati de pia memoria?

3) Unu modu de esprimare a recunoscintiei ar fi si acela, candu in tóte diurnalele romane din Tran-

silvani'a si Ungari'a in una si aceeași dî in totu anulu s'ar insirá. câte prin unu articlu intru unu stilu patrundietoriu si insufletitoriu numele si faptele toturor aceluor barbatu ai nostri, cari si-au castigatu merite mai insemnate prin fundatiuni si stipendia marinimóse si prin inbunatatirea starei materiale a poporului si totu-odata cu cuvenita recunoscintia s'aru aminti si acelia, cari au facutu natiunei servituri mai mari literarie si si-au datu osteneala cu resultatu mai insemnatu de a inbunatatí starea intelectuala si materiala a poporului romanu.

Acésta s'ar potea domnilor prea usioru efeptui, pentrucà neci nû se póte presupune, cumucà zelosii redactori ai foiloru romane rogati si provocati prin asociatiunea nóstra, se nu deschida colónele foiloru sale pentru astufeliu de articli, ba déca aru fi provediuti prin asociatiune cu insemnarea mai detaliata a faptelor respectiviloru binefacutori, si aru fi provocati de asociatiune: suntu convinsu cà domnii redactori insii aru scrie atari articli din anu in anu fórté bucurosi.

4, 5, 6, 7. Mai am se pomenescu inca si alte patru moduri de espresiunea recunoscintei nóstre, cari moduri depindu numai si numai dela voli'a asociatiuniloru, adeca pr. on. asociatiuni ar potea otari, cà in adunarile generali, ce s'au indatenatu a le tienea asociatiunile romane pentru cultur'a poporului romanu din Transilvani'a si Ungari'a:

a) Se se rostésca in totu anulu nescari panegirice petrundiatorie ataror barbatu prea meritati.

Déca astufeliu de vorbiri nu s'aru potea tiené asia, cà se fia in ele insirate numele si faptele toturor prea-demnilor binefacutori, atunci s'ar rosti din anu in anu pre rendu numai despre unulu séu altulu dintre acei barbatu un'a astufeliu de vorbire glorificatória.

Ar fi de doritu, cà acei membri ai asociatiunei, cari ar voli a tienea asemenea panegirice, se faca despre acésta aratare la adunarea asociatiunei cu unu anu mai inainte, ce de nu s'ar intemplá, atunci pr. o. asociatiune ar provocá insasi cu ocasiunea adunarei generale pre unulu séu altulu dintre cei cunoscuti despre talentulu loru oratoricu, cà pre adunarea generala venitória se pregatésca o vorbire glorificatória despre unu atare anumitu binefacutori. Am firma credintia, cà dintre on. membrii ai asociatiunei nóstre nu s'ar afla nimenea, care se refuse a satisface unei atari insarcinari onorifice.

b) Ar trebui se compuna asociatiunile câte un'a asia numita carte de auru, in care s'aru inscrie numele si faptele ataror barbatu binemeritati, trecuti din viétia si aceluor aflatori inca in viétia, cari si-au castigatu titlu de dreptu la recunoscintia prin fapte generóse supra atinse. Asta carte de auru ar trebui cetita cu solemnitate din anu in anu la ocasiunea adunarei generale a respectivei asociatiuni, si totu in atari adunari, déca in urma aru mai escelá si altii si s'aru afla adevératu demni de acea distinctiune, s'ar

decide, cà numele loru se se inscrie in acea carte de auru spre eterna memoria.

c) Ar trebui mai departe, cà din anu in anu pre rendu câte unu portretu alu unuia, séu alu altuia din acesti preavrednici barbatu se se tiparésca si se se alature la foi'a titulara a foiei asociatiunei (la noi in foi'a „Transilvani'a“), adaogènduse langa aceste portrete si o biografia frumósa si petrundiatorie despre acelu ce arata portretulu, si:

d) Cà se-si póta procurá aceste portrete si acelia, cari nu au foi'a asociatiunei, cà asia se se latisca cunóscerea si pretiuirea barbatiloru nostri binefacutori in càtu mai mare estensiune, cà se potemu vedea spre indemn buuu in casele romane portretele preavredniciloru nostri, precumu vedemu cà le-au fratii unguri pre a le loru: din acestu motivu ar fi dupa opiniunea mea fórté bine, cà portretele aceste cu o cale se se tiparésca si in numeru mai insemnatu pre spesele asociatiunei, si sub fiacare portretu se se scrie pre scurtu si in stilu poporalu, cà prin ce fapte si-a castigatu cutarele merite pentru natiune?

Spesele acestei intreprinderi s'aru intórce asociatiunei, déca nu de totu, barem in parte prin portretele vendute cu pretiu acomodat; si chiaru se nu se reintórca, ar potea si sacrificá atàta sumulitia de bani asociatiunea, care bine pricepe marimea deobligatiunei, cu care trebuie se ne simtimu datornici aceluor eminenti si marinimosi barbatu, cari prin fundarea de scóle séu de stipendia si cu scrierile loru folositorie etc. s'au silitu din tóta puterea a pregati pre sém'a natiunei nóstre unu venitoriu mai bunu, mai fericitu.

Altucumu nu potu presupune atàta nepasare la natiunea romana, cumucà portretele aceste nu se voru potea vinde. Eu credu cà tóte voru trece, mai alesu déca voru fi tiparite bine, si déca on. membrii ai asociatiunei se voru silí cu tóta energi'a a le lati. Unu mare numeru de atari portrete aru cumpera chiaru membri asociatiunei la ocasiunea adunariloru generali, si s'aru afla dintre ei destui mai zelosi, cari bucurosu aru primí unu ori care numeru de portrete, cà se se venda pe folosulu asociatiunei in tienuturi unde locuescu.

Éta pr. on. adunare! pre candu la celalalte natiuni mai in tóta cas'a aflamu mai multe séu mai puține portrete ale barbatiloru binemeritati pentru natiunea loru si in mai multe case vedemu chiaru colectiuni de astfeliu de chipuri si de biografii provedute cu portrete: cu intristare trebuie se marturisimu, cà noi, afara numai de fórté puține exceptiuni, nu avemu in casele nóstre neci portretele celoru mai meritati fundatori si scrietori ai natiunei nóstre.

Nu avemu chipurile nemoritoriloru episcopi Bobu si Vulcanu, neci alu unui Ramontiai si Sincaiu, aceli preavrednici barbatu, despre cari amu vorbitu mai susu. Mai nu se mai póte procurá neci portretulu in Domnulu nu de multu adormitului preavrednicu

fundatoriu metropolitu Al. St. Siulutiu. Nu avem portretele neci ale Mocionesciloru, cari cu atata nobile marimozitate sacrifica din ani in ani sume insemnate de bani pentru ajutorarea educatiunei tenerimei romane si pentru ajutorarea literaturii nostre; neci portretele lui Iuga, Zsiga, Nedelcoviciu si ale altoru barbati demni. Asisdere ne lipsesce si portretulu a unui Georgie Lazaru, Petru Maioru, Marianu si a mai multora, asia in catu afara de ore cateva portrete, pentru cari mai cu sema redactorului „Familiei“ avem de ai multiami, cari portrete inse nu se potu pune in rame, dîcu, afara de ore cateva portrete, ne lipsescu portretele celoru mai multi barbati prea meritati ai natiunei si ne lipsesce prin acesta si unu midiulocu puternicu de indemnare la fapte bune si generose.

Dupace in privinti'a celoru desfasiurate sub punctulu 4—7 lit. a, b, c, d prea on. asociatiune pote lucrâ de sene, fara de a se rogâ si de altii, nu potu destulu recomandâ punerea in lucrare a celoru propuse in punctele mentionate. (Va urma.)

Nr. 174—1870.

Protocolulu siedintiei lunarie a comit. asoc. trans.

tienute in 5. Iuliu c. n. 1870 sub presiulu Rev. dn. vicepres. I. Hanni'a, fiindu de facia dd. membrii II. sa dn. cons. alicu Iac. Bolog'a, II. sa dn. cons. fin. Petru Manu, dn. capitanu pens. Ioane Bradu, dn. adv. dr. Ioane Nemesiu, dn. ases. cons. Zach. Boiu, dn. secret. II. Ioane V. Rusu, dn. redact. Nicolae Cristea si dn. adv. dr. Dum. Racuciu.

§ 77. Ministrulu cultului si alu instructiunei publice din Romani'a prin charthi'a sa din 25. Maiu a. c. Nr. 4337, incunoscienti'za pre presiulu asoc., cumcâ din fundulu prevediutu in bugetulu anulu curente, pentru societatile de cultura, se pune la dispositiunea asoc. sum'a de 1400 lei noi, pentru a carei liberare suntu de a se face pasii receruti. (Nr. prot. ag. 160.)

Conclusu. Esprimanduse din partea acestui comitetu, in numele asociatiunei trans. romane, cea mai sincera si caldurosa multiamita pentru subventiunea generosa si patriotica, totu odata presiulu asoc. se incredinti'za a face dispositiunile, ce le va fiâ mai corespundietorie, pentru liberarea si incassarea sumei mentite.

§ 78. Dn. auscultante jud. Moise Branisce prin charthi'a a din 13. Iuniu a. c. reserie, cumcâ va luâ asupra'si sarcin'a de tenografu romanu pentru decopiarea lucrariulu dietei prov. din ucovin'a, sub conditiunile, ce le va specificâ si tramete respectului comit. alu dietei numite. (Nr. prot. 162.)

Spre scientia.

§ 79. Comisariulu regescu sub dto. 30. Maiu a. c. sp. 28/K. B. face cunoscutu, cumcâ dupa tenorea ordinatiunei inist. reg. ung. de Interne din 26. Maiu a. c. Nr. 3203 neci ta-data nu se pote satisfacere repetitei rogari, relativu la suscearea dd-loru Vas. Ales. Urechia si Bogdanu Petriceicu-Hajdeu re membrii asoc. trans. (Vedi Nr. prot. ag. 163.)

Spre scientia.

§ 80. Agronomistulu stipendiatu alu asoc. Stefanu Chirilla, roga a i se preliminâ si pentru anulu scolasticu viitoriu stiadiulu avutu de 330 fr. v. a., câ astfelu se-si pota castigâ incunoscientie practice in specialitatea agronomica. (Nr. prot. 166.)

Conclusu. Cererea numitului teneru stipendiatu, se va erne adun. gen. procsime, spre a se luâ in consideratiune cu siunea preliminariei bugetului pre an. viitoriu.

§ 81. Dn. secr. I. G. Baritiu prin charthi'a din 24. Iuniu a. c. si da dimisiunea din postulu de secr., si potesce pre comit.

a aduce la cunoscienti'a adun. gen. acest'a dimisiunare. (Nr. prot. 167.)

Conclusu. Se va impartasi adunarei gen. conformu dorintiei esprese de resp. Domnu Secret. I.

§ 82. Directiunea despart. cerc. alu Clusiuului (X) sub dto. 24. Iuniu a. c. arata, cumcâ inteligenti'a si fruntasii romani din acelu comit. tienendu adun. cerc., au alesu unu subcomitetu provisoriu, carele se conduca afacerile pâna la prim'a adun. gen. cerc., carea s'a decisu a se conchiamâ pre San. Petru; pâna atunci inse roga pre comit. a i se tramete fara amenare o lista despre membrii asociat. fundatori, ordin. si onorari, cari locuescu pre teritoriulu comit. Clusiuului. Totu-odata, in legatura cu asta, secr. reportéza din parte'si, cumcâ cererea directiunei numite, pentru tramiterea unui conspectu despre membrii asoc., fiindu urgenta, a si espedatu numai decatu inca in 29. Iuniu a. c. recerutul conspectu, cu care ocaziune a tramisu pentru despart. resp. si câte 200 ecseml. documente de legitimare pentru membrii ajutatori, cumu si 200 blanquette cuietantii. (Nr. prot. ag. 169.)

Conclusu. Atatu incunoscientiarea susu amentitei directiuni, câtu si raportulu secret. se iau cu aprobare, spre scientia.

§ 83. Direct. despart. cerc. alu Turdei de diosu si scaunulu Ariesiulu (XVIII) pre langa charthi'a din 24. Iuniu a. c., substerne prot. despre alegerea si constituirea subcomitetulu pentru despart. resp., cumu si relativu la alte decisiuni aduse in favorea prosperarei activitatiei asoc., dintre carea meritéza cea mai distincta consideratiune, decisiunea, in poterea careia, protopopii din resp. despart. suntu a se recuirâ, câ in protopop. sale, pre calea cea mai corespundietoria se faca cunoscuta constituirea subcomit. cestiunatu, si totu-odata se staruiesca si se indemne, câ din fiecare comuna se participe câtu mai multi individi la scopulu asoc., facanduse in tote comunele membrii ajutatori, câ astfelu se se pota infientiâ câtu mai curendu agenturele comunali, recunoscute degiâ de urgente. (Vedi Nr. prot. ag. 171.)

Conclusu. Incunoscientiarea despre alegerea si constituirea subcom., cumu si despre dispositiunile facute pentru infientiarea agenturelor comunali, luanduse spre cea mai placuta scientia, totu-odata acestu comit. se semte detoriu, in numele asoc., a esprime din partesi, recunoscientia respectiviloru barbati pentru zelulu doveditu cu asta ocaziune, in favorea inaintarei scopuriloru salutarie ale asoc. — Secret. se insarcinéza a tramite susu numitei directiuni 200 ecseml. documente de legitimare pentru membrii ajutatori, cumu si 200 blanquette cuietantii.

§ 84. Directiunea despart. cerc. (I) alu Brasiovulu si Treiscaneloru, pre langa scrisorea din 16/28. Iuniu a. c. Nr. 10, asterne protocolele siedintieloru subcomit. din 27. Maiu si 3/7. Iuniu a. c. dinpreuna cu 100 fr. v. a., parte tacse de. m. ord. pre an. cur. 18⁶⁹/70, parte tacse restante pre anii trecuti. Totu-odata cere a se mai tramite 50 ecseml. din regulamentu, fiindu câ cele 80 ecs. tramise degiâ, s'au impartitu pre la membrii asociat. (Nr. prot. 172.)

Cetinduse ambe protocoalele siedintieloru subcomit. resp. si vedienduse din acelea, câ acelu subcomit., petrunsu de inaintarea scopuriloru asoc. a luat dispositiuni seriose, pentru infientiarea agenturelor comunali in 55 comune tienetorie de despart. resp., emitendu totu-odata spre acestu scopu si o provocare energica câtra preotimea resp., s'a adusu urmatoriulu

Conclusu. Dispositiunile facute din partea cestiunatului subcomit., in interesulu infientiarei agenturelor comunali, se iau spre cea mai placuta scientia si i-se esprime recunoscientia, din partea acestui comitetu; ér banii tramisi in suma de 100 fr. v. a. se se transpuna cassei asoc. Totu-odata secret. se insarcinéza a tramite directiunei resp. cerutele 50 ecseml. din regulamentulu asoc.

§ 85. Secretariatulu mai reportéza despre banii incursi la asoc. dela siedinti'a trecuta, pâna la siedinti'a presenta, a comit., câ tacse de membrii ordin. in suma de 61 fr. v. a. (Vedi Nr. prot. ag. 151, 161, 165 si 171.)

Conclusu. Spre scientia, si secret. se insarcinéza pentru membrii ordin. noui, a espedâ resp. diplome.

§ 86. Secretariatul prezintă conto despre pretiul alor 22 sigile, procurate pre sém'a despartiment. cerc. ale asoc., dinpreuna cu porto postale in suma 46 fr. 9 cr. v. a. si propune asemanarea esolvirei aceuia.

Conclusu. Se insemnéza la cass'a asoc. esolvirea resp. conto, sanatoriu despre 46 fr. 9 cr. v. a.

§ 87. Secret. II prezintă opulu intitulatu „Vechi'a metropolia ortodoxa romana a Transilvaniei,“ daruita de dn. auctoriu Nicolae Popea, in favórea bibliotecei asoc.

Conclusu. Dlui oferitoriu i se exprime protocolarmente, cea mai caldúrsa recunoscentia, ér' opulu daruitu se predà bibliotecariului spre a se petrece in registrulu cartiloru asoc.

§ 88. Verificarea protoc. siedintiei prezente se incredintiezza dd-loru membrii Iac. Bolog'a, Petru Manu si Zach. Boiu.

Cu acést'a siedintia comit. asoc. inceputa la 5 óre se inchiaie la 7 óre d. amiadi. Sibiiu, datulu cá mai susu.

Ioane Hannia mp. I. V. Rusu mp.
vicepres. secret. II.

S'a cetitu si verificatu in 8. Iuliu 1870.

Bolog'a mp. P. Manu mp. Z. Boiu mp.

Publicarea baniloru incursi

la fondulu asoc. trans. dela siedintia lunaria a comit. asoc. din 7. Iuniu pâna la siedintia aceuia din 5. Iuliu c. n. a. c.

1) Dela dn. protop. in Sabesiu, Ioane Tipeiu tacsă de m. ord. pre 1869/70 5 fr.

2) Dela dn. protop. in Sibiiu, I. V. Rusu tacsă de m. ord. pre 1869/70 5 fr.

3) Prin dn. presied. de sedria si colectoriu asoc. in Nasesudu, Ioachimu Muresianu s'au trimisu cá contribuire, resp. tacsă pre anii de pana acumu 1864/5—1869/70 pentru dn. prof. gimn. Octaviu Baritiu una actia de ale bancei de asiguratiune Transilvania Nr. 1333 fol. 167/II. dtdo. 15. Oct. 1868 dinpreuna cu couponii dela 1. Fauru 1870 pana la 1873, pe anii 1863/4, 1864/5, 1865/6, 1866/7, 1867/8, 1868/9, in pretiu de 30 fr.

4) Dela dn. jude proces. in Budusiu (K. Budak), Teodoru Lupu, tacsă de m. ord. nou pre 1869/70 5 fr.

5) Dela dn. prof. gimn. in Beiusiu, Teodoru Rosiu tacsă de m. ord. nou pre 1869/70 si pentru diploma 6 fr.

6) Dela dn. propriet. si ases. in Glodu, Clemente Hosszu tacsă de m. ord. pre 1869/70 5 fr.

7) Dela dn. prof. Ioane Popescu cá tacsă de m. ord. pre 1869/70 5 fr.

8) Dela ilustr. sa dn. septemv. Ioane cav. Puscariu tacsă pre 1869/70 5 fr.

9) Directiunea despart. cerc. (I.) alu Brasiovlui si Treiscaanelor trimit la fondulu asoc. parte cá tacsă de m. ord. pre 1869/70, parte cá restantie pre anii trecuti 100 fr. v. a. si anume: a) prin dn. protop. si col. Ios. Baracu s'au incassatu: aa) dela dn. prof. Davidu Almasianu tacsă de m. ord. pre 1864/5 5 fr. bb) dela dn. profes. Georgie Belissimu tacsă pre 1863/4 5 fr. cc) dela dn. negot. Stanu Blebea pre 1864/5 5 fr. b) Prin dn. I. Saniutia s'au incassatu: dd) dela dn. negotiat. Radu Radoviciu tacsă pe anii 1866/7—1869/70 20 fr. ee) dela dn. capitani Lud. Romanu tacsă de m. ord. pre 1866/7—1869/70 20 fr. ff) dela dn. negotiatoriu Const. Steriu tacsă de m. ord. pre 1866/7—1869/70 20 fr. c) Prin dn. secret. magistr. Stefanu Russu s'au incassatu: gg) dela dn. negot. Dum. Eremia tacsă de m. ord. pre 1865/6 5 fr. hh) dela dn. negot. Ioanu Dusoiu tacsă de m. ord. pre 1865/6 5 fr. d) Prin dn. protop. si col. asoc. Ioanu Petricu s'au incassatu: ii) dela dn. parochu in Brescu, Spirid. Dimianu tacsă de m. ord. pre anii 1868/9 si 1869/70 10 fr. kk) dela dn. par. in Poiana sarata, Ioanu Baloiu tacsă de m. ord. pre 1868/9 5 fr. Sum'a 100 fr. v. a. Sibiiu, 5. Iuliu 1870.

Dela secretariatulu asoc. trans.

Publicarea baniloru incursi

la asoc. trans. dela 5. Iuliu pâna la 20. Iuliu a. c.

1) Directiunea despart. cerc. alu Deesiului trimit la asoc. 51 fr. v. a. si anume: a) dela dn. protop. Ioane Colceriu tacsă pre 1869/70 5 fr.; b) dela dn. jude prim. Gabriele Manu tacsă pre 1868/9 si 1869/70 10 fr.; c) dela dn. pres. la trib. urb. G. Lászlo tacsă pre 1867/8 si 1868/9 10 fr.; d) dela dn. subinspect. scol. Mich. Bohetielu tacsă pre 1868/9 5 fr.; e) dela dn. ases. la sedria Ioanu Titie tacsă pre 1868/9 5 fr.; f) dela dn. ases. la trib. urb. Macabeiu Mezei tacsă de m. ord. nou pre 1869/70 5 fr.; g) totu dela acesta si pentru diploma 1 fr.; h) dela dn. ases. la sedria Andreiu Francu tacsă de m. ord. pre 1868/9 si 1869/70 10 fr.

2) Dela dn. c. r. capelanu de castre in Bistritia Demetriu Papp tacsă de m. ord. nou pre 1869/70 5 fr.

3) Dela dn. protop. in S.-Georgiu Sim. Tanco tacsă de m. ord. pre 1869/70 5 fr.

4) Dela dn. vprot. alu Olpretului Iosifu Orianu tacsă de m. ord. pre 1869/70 5 fr.

5) Prin dn. protop. in Turd'a Iacobu Lugosianu s'au trimisu la asoc. 69 fr. 60 cr. si anume: a) cá colecte dela comunele bis. Comitegu 1 fr.; b) Sándu 5 fr.; c) Turd'a noua 1 fr.; d) Ceanulu desiertu 8 fr. 85 1/2 cr.; e) San-Martinulu desiertu 55 cr.; f) Petridulu de susu 81 cr.; g) Salicea 83 1/2 cr.; h) Turu 75 cr.; i) Petridulu de diosu 6 fr. 25 cr.; k) Saliste 1 fr. 5 cr.; l) Filea de diosu 2 fr. 50 cr.

6) Cá tacsă de m. ord.: a) dela dn. par. in Petridulu de midiuloc Al. Baritiu tacsă de m. ord. pre 1868/9 5 fr.; b) dela dn. protop. Iac. Lugosianu tacsă de m. ord. nou pre 1869/70 si pentru dipl. 6 fr.; c) dela dn. ases. comit. I. Mezei (Campeanu) tacsă de m. ord. nou pre 1869/70 si pentru dipl. 6 fr.; d) dela dn. par. in Táureni Nic. Deacu tacsă de m. ord. nou pre 1869/70 si pentru dipl. 6 fr.; e) dela dn. protop. in San-Iacobu Georgie Lazaru tacsă de m. ord. nou pre 1869/70 si pentru dipl. 6 fr.; f) dela dn. par. in Sangeru pre campia, Filonu Sencanu tacsă de m. ord. nou pre 1869/70 si pentru dipl. 6 fr.; g) dela dn. par. in Chimitelnicu pre campia, Vas. Maioru tacsă de m. ord. nou pre 1869/70 si pentru dipl. 6 fr. Sum'a 69 fr. 60 cr.

7) Dela dn. cancelistu la jud. comit. in Alb'a super., Nic. Prosteanu tacsă de m. ord. nou pre 1869/70 si pentru dipl. 6 fr.

8) Prin dn. vic. in Hatiegu, P. Popu s'au trimisu si anume: a) dela domnia sa tacsă de m. ord. pre 1868/9 5 fr.; b) dela dn. par. in Riubarbatu, Stef. Sor'a tacsă de m. ord. pre 1869/70 5 fr.; c) dela dn. par. in Icroni, Petru Burlecu tacsă de m. ord. pre 1869/70 5 fr. Sum'a 15 fr.

9) Prin Rev. dn. canonicu metrop. si col. asoc. in Blasiu, Ioane Fekete s'au trimisu la asoc. 95 fr. si anume: a) dela Rev. dn. prepos. capit. Bas. Ratiu tacsă de m. ord. pre 1868/9 10 fr.; b) dela Rev. dn. can. metr. I. Fekete tacsă pre 1869/70 5 fr.; c) dela Rev. dn. can. m. I. Chirilla pre 1869/70 5 fr.; d) dela Rev. dn. can. m. A. Vestemianu pre 1869/70 5 fr.; e) dela Rev. dn. can. m. El. Vlása pre 1869/70 5 fr.; f) dela Rev. dn. can. m. St. Manfi pre 1868/9 5 fr.; g) dela Rev. dn. can. m. I. Pamfilie pre 2869/70 5 fr.; h) dela Rev. dn. super. monast. T. Ier. Albani pre 1864/5 si 1865/6 10 fr.; i) dela dn. v. rect. T. Deacu pre 1869/70 5 fr.; k) dela dn. prof. gimn. A. Micu pre 1869/70 5 fr.; l) dela dn. prof. gimn. I. M. Moldovanu pre 1869/70 5 fr.; m) dela dn. prof. de teol. Gav. Popu pre 1869/70 5 fr.; n) dela dn. prof. de teol. Ged. Blasianu pre 1879/70 5 fr.; o) dela dn. prof. gimn. N. Solomonu pre 1869/70 5 fr.; p) dela dn. prof. norm. G. Ratiu pre 1869/70 5 fr.; q) dela dn. not. cons. S. Papp Mateiu pre 1869/70 5 fr.; r) dela dn. protoc. cons. I. Germanu tacsă de m. ord. nou pre 1869/70 5 fr. Sum'a 95 fr.

Sibiiu, 20. Iuliu 1870.

Dela secretariatulu asoc. trans.